

Așezarea gumelnițeană de la Cunești – „Măgura Cuneștilor”. Noi considerații

CRISTIAN EDUARD ȘTEFAN*

Key words: Cunești, *tell* type settlement, pottery, Gumelnița, Chalcolithic, chronology.

Abstract: This article examines the archaeological material recovered in the Cunești *tell* type settlement from Călărași County, mostly destroyed by modern interventions. Some issues such as the settlement's relative chronology are taken into consideration, with this occasion several artifacts being also published for the first time.

Cuvinte cheie: Cunești, așezare de tip *tell*, ceramică, Gumelnița, eneolitic, cronologie.

Rezumat: În acest articol este reluat studiul materialului arheologic din așezarea de tip *tell* de la Cunești, jud. Călărași, în mare parte distrusă astăzi de intervenții moderne. Sunt abordate unele probleme puse de cronologia relativă a așezării, unele artefacte fiind publicate pentru prima oară cu această ocazie.

Introducere

Așezarea de tip *tell* de la Cunești (Pl. I/1, 2) este cunoscută de la începutul secolului XX, când arheologul și etnologul german Leo Frobenius a efectuat săpături arheologice în acest punct, fără ca rezultatele acestor cercetări să fie publicate¹. În 1930, cercetările arheologice vor fi reluate de către Dorin Popescu, rezultatele fiind publicate după câțiva ani². După o serie de intervenții de salvare din anii '50 întreprinse de Niță Anghelescu și de personalul Muzeului de Istorie din Călărași, ultimele săpături de pe acest *tell* întreprinse între 1980–1982 de către Eugen Comșa au avut tot un caracter de salvare; rezultatele au fost publicate în scurte note și într-un articol ceva mai detaliat apărut în 2001³. Intervenția lui Eugen Comșa în această așezare a avut loc în contextul distrugerii *tell*-ului în partea sa centrală cu lama unui buldozer (Pl. II/1, 2),

* Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București, cristarh_1978@yahoo.com.

¹ Popescu 1938, p. 109; Comșa 2001, p. 7.

² Popescu 1938, p. 109–120.

³ Comșa 1983, p. 65–69; Comșa 1986, p. 53–57; Comșa 1992, p. 63–67; Comșa 2001, p. 7–40.

autoritățile locale având nevoie de pământ pentru efectuarea unor lucrări de interes general în zonă.

În această contribuție ne propunem publicarea unor artefacte inedite provenite din săpăturile mai vechi și mai noi, dar și studierea materialului arheologic din nivelurile determinate de Eugen Comșa în săpăturile sale de salvare din anii '80, în scopul stabilirii, în măsura posibilităților, a apartenenței acestora la faza A2 sau faza B1 a culturii Gumelnița, fapt important după părerea noastră, mai ales că așezarea de la Cunești ar fi cel mai estic punct ce ar conține material Gumelnița B1.

Stratigrafie și structuri de locuire

Stratigrafia așezării de la Cunești prezintă unele probleme. Astfel, în unele rapoarte de săpătură sau studii sunt prezentate opt niveluri de locuire⁴, iar în altele unsprezece niveluri⁵. Materialele arheologice găsite de noi în depozitele Institutului de Arheologie aparțin primelor șapte niveluri dinspre vegetal către solul viu (campaniile din 1980 și 1981) și nivelurilor 1, 2 și 4 de jos în sus (campania din anul 1982)⁶.

O serie de probleme create de conceptul de *nivel de locuire* din așezările gumelnițene fără hiatusuri au fost evidențiate și cu alte ocazii. Subscriem în totalitate punctului de vedere exprimat de C. Bem, și anume că nu pot fi identificate niveluri de locuire atunci când nu există elemente de separare stratigrafică (antropice sau naturale)⁷, lucru cu care ne

⁴ Comșa 1986, p. 53.

⁵ Comșa 1983, p. 66; Comșa 1992, p. 63; Comșa 2001, p. 15–16 și fig. 3.

⁶ În studiul din 2001, E. Comșa descrie unsprezece niveluri pornind de jos în sus, după cum se vede și pe fragmentul de profil de la figura 3, însă pe pungile cu materiale nivelurile sunt notate de sus în jos, lucru pus în evidență de adâncimi!

⁷ Bem *et alii* 2001, p. 136–137.

confruntăm în așezarea de la Cunești, conform descrierilor lui Eugen Comșa⁸. Un alt element care să întărească această idee este dat de faptul că au fost identificate fragmente ceramice din *niveluri diferite care fac parte din același vas*.

În cursul săpăturilor de salvare întreprinse de Eugen Comșa la sfârșitul anilor '70 în *tell*-ul de la Cunești au fost descoperite resturile unor locuințe de suprafață, arse și nearse⁹. S-a constatat că locuințele erau construite în sistem paiantă, inițial prevăzute cu podea platformă, apoi numai cu podine din pământ bătătorit¹⁰. În ceea ce privește aspectul general al acestora, unele indicii ne parvin din modelele de capace cu mânere în formă de case, prezente și la Cunești¹¹ (Pl. XIX/1, 2), și din modelele de case descoperite în diverse așezări gumelnițene¹².

Ceramica

În general, vasele sunt bine arse, folosindu-se ambele tehnici, atât cea oxidantă cât și cea reductoare. În funcție de temperatura și tipul arderii au rezultat vase de diverse culori, de la cărămiziu deschis până la cenușiu închis. Pasta este de calitate bună în majoritatea cazurilor, iar ca degresant a fost folosit nisipul fin, numai în rare cazuri observându-se pleavă sau cioburi pisate. Unele dintre fragmentele ceramice au suprafața netezită sau/și în interior, altele fiind lustruite până se obținea un luciu aproape metalic, calitate necesară pentru păstrarea lichidelor. Suprafețele altor vase au fost tratate cu mai puțină îngrijire, fiind aspre la pipăit, iar arderea lor a fost, de asemenea, mai neglijentă. Deși gradul de fragmentare a recipientelor ceramice este destul de ridicat, se pot desluși numeroase forme specifice culturii Gumelnița. Astfel, avem **vase cu corpul sferic** de diverse dimensiuni (Pl. III/5; Pl. IV/3; Pl. IV/10; Pl. IX/1, 3, 6; Pl. XI/5, 7; Pl. XIII/1, 3; Pl. XIV/5), „**amfore**” (Pl. III/1; Pl. IV/6, 7; Pl. VII/1; Pl. X/7; Pl. XII/1, 8; Pl. XV/4; Pl. XVII/2, 9), **castroane/străchini** (Pl. III/7; Pl. V/7; Pl. VI/6, 9; Pl. VII/6; Pl. VIII/4; Pl. X/6; Pl. XIII/8, 9; Pl. XIV/1; Pl. XV/1, 2, 3; Pl. XVI/3, 4, 6; Pl. XVII/8, Pl. XVIII/2, 3), **vase cu pereții drepți** (Pl. III/8; Pl. VI/8; Pl. VIII/2; Pl. IX/4), **vase bitronconice** (Pl. III/3;

Pl. IV/8; Pl. VII/5; Pl. VIII/1; Pl. IX/9; Pl. XVII/1), **cești (cu sau fără torți)** (Pl. V/1, 2, 11; Pl. VI/10; Pl. IX/8; Pl. XII/9; Pl. XIV/2, 8; Pl. XVIII/4, 5, 6), **vase-sită** (Pl. X/5); **boluri** (Pl. VI/3; Pl. VII/2; Pl. VIII/5; Pl. XI/2, 9), **askoi** (Pl. X/3, 4), diverse forme de **capace** (Pl. IV/2; Pl. V/9; Pl. VII/9; Pl. VIII/9; Pl. X/8; Pl. XI/3, 4; Pl. XII/4; Pl. XV/6, 7, 8; Pl. XVIII/8; Pl. XIX/1–5). Ca forme mai deosebite ilustrăm: un vas cu corpul sferic, cu caneluri paralele dispuse oblic și trei apucători perforate (Pl. XVIII/1)¹³, un vas bitronconic prevăzut cu prag interior (Pl. XVIII/7), un vâscior cu pereții foarte groși (Pl. V/10 – creuzet?), precum și două vase miniaturale (Pl. XX/6, 9). De-a lungul vremii, în legătură cu funcția acestora din urmă, s-au exprimat diverse păreri în literatura de specialitate. Un studiu recent, care adună aceste piese din arealul culturii Vinča, le atribuie funcții diverse: jucării pentru copii, recipiente pentru păstrarea unor substanțe speciale, cum ar fi mirodeniile sau ocrul (Balj, 2009, p. 23–34). Alți specialiști le consideră modele pentru producerea vaselor corespunzătoare ca formă dar de dimensiuni mai mari.

Ca tehnici de decor am remarcat brăul alveolar, diverse tipuri de barbotină, pictura cu grafit, incizia, „parantezele” realizate cu scoica, canelurile, scrijelarea și, mai rar, incrustația cu pastă albă.

Având în vedere lotul relativ restrâns de materiale arheologice aflat la dispoziția noastră este foarte dificil de precizat care din niveluri aparține fazei A2 și care fazei B1 ale culturii Gumelnița, mai ales că faza B1 este foarte puțin cunoscută în stadiul actual al cercetărilor. Considerăm că situația se va ameliora considerabil atunci când vor fi publicate loturile ceramice aparținând așezărilor de la Căscioarele, Vitănești, Bucșani sau Geangoești. Totuși, unele elemente caracteristice fazei târzii ale culturii Gumelnița de la Cunești au fost identificate de către Eugen Comșa. Acestea ar fi „*capacele masive, în chip de ciupercă, întoarsă, prevăzute cu o apucătoare simplă sau redând un chip uman stilizat*”, precum și două figurine, una din lut cu bune analogii în așezarea de la Măgura Jilavei, iar cealaltă din os, specifică fazei târzii a culturii Gumelnița¹⁴. La acestea am putea adăuga și alte elemente, cum ar fi vasul fragmentar de tip *askos* (Pl. X/4), care are bune analogii cu o piesă de același tip de la Măgura Jilavei¹⁵ sau tipul de decor prezent pe vasul fragmentar de la Pl. VI/7 cu analogii într-un vas de la

⁸ Comșa 2001, p. 17: „Nivelurile corespunzătoare au grosimi diferite și fără straturi sterile clare, între ele.”

⁹ Comșa 1986, p. 56–57.

¹⁰ Comșa 1992, p. 63–64.

¹¹ Comșa 1983, p. 68; un studiu recent privind posibilele semnificații ale acestor tipuri de piese la Moldoveanu 2008, p. 51–58.

¹² Dintre numeroasele studii pe această temă a se vedea Gusev 1995, p. 175–189; Șerbănescu 1997, p. 232–251; Morintz 2002, p. 93–117; Trenner 2010. A se vedea și schița de la Pl. XXI.

¹³ Desenele de la planșele XVIII, XIX, XX și XXI au fost realizate de Cristina Georgescu, restaurator la Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” din București, căreia doresc să-i mulțumesc și pe această cale.

¹⁴ Comșa 2001, p. 39.

¹⁵ Comșa 1976, p. 119, fig. 18/12.

Geangoești¹⁶. De asemenea, tipul de capac ilustrat de noi la Pl. XIX/4 este asemănător cu o piesă descoperită în nivelul B1 al așezării gumelnițene de la Vitănești¹⁷. Alte tipuri de capace, ilustrate de noi la Pl. XIX/3, 5 și care provin, de asemenea, din nivelurile superioare au analogii foarte bune în așezarea de la Măgura Jilavei¹⁸. Vasul de la Pl. XVIII/1, cu caneluri oblice, de tipul „coastelor” și trei proeminente perforate, poate fi încadrat, de asemenea, în faza târzie a culturii Gumelnița¹⁹.

Pe baza acestor analogii prezentate mai sus, în stadiul actual al cercetărilor, putem afirma că primele patru niveluri de la Cunești (numerotate de sus în jos de la 11 la 8, după profilul ilustrat de Eugen Comșa) aparțin fazei B1 a culturii Gumelnița, iar celelalte (de la 7 la 1) fazei A2. Ceramica aparținând acestora din urmă nu pune mari probleme, fiind prezente formele specifice fazei A2²⁰.

Obiecte de aramă²¹

1. **Împungător** (Pl. XIX/7), cu secțiunea rombică, descoperit în anul 1980, în S. I, c. 1, la adâncimea de 0,10 m (nivelul 11); este îndoit la unul din capete și prezintă următoarea compoziție chimică²²: Cu – 100 %, Fe – urme, Ni – urme.

2. **Ac** (Pl. XIX/6), cu secțiunea rectangulară, descoperit pe *tell*, în 1982, fără context precizat. Compoziția chimică este următoarea: Cu – 100%, Fe – urme, Ni – urme.

Obiecte de piatră

În această categorie intră **percutoarele** (Pl. XX/2), **topoarele și fragmentele de rocă** cu șanțuri pe ele, folosite probabil la șlefuirea obiectelor din os (Pl. XX/1, 3).

Obiecte de lut

Am inclus aici trei **scăunele** de lut, dintre care două au fost publicate anterior (Pl. XX/7, 8)²³, iar al treilea, cu speteaza de formă ogivală, este inedit

¹⁶ Mihăescu, Ilie 2003–2004, p. 78, Pl. 4/fig. 6.

¹⁷ Andreescu, Mirea, Apope 2003, p. 82, fig. 8/2.

¹⁸ Comșa 1976, p. 118, fig. 17/6–9.

¹⁹ Dumitrescu 1965, p. 233; Dumitrescu 1966, p. 84.

²⁰ Pentru a compara un spectru larg de forme și decoruri, cea mai bună și completă lucrare în domeniu este Voinea 2005.

²¹ Materialul litic cioplit și cel osteologic fac obiectul unor studii aflate în pregătire.

²² Analizele au fost realizate în cadrul proiectului Romarchaeomet, cu un spectrometru de raze X (XRF), α -series, Innov-X. Mulțumesc D-lui Gh. Niculescu și D-nei Migdonia Georgescu (MNIR), precum și D-nei Alexandra Țârlea (FIB) pentru sprijinul acordat.

²³ Comșa 2001, p. 12, fig. 4/1, 2. Piesa cu spătarul triunghiular are foarte bune analogii cu cea de la Sultana (Isăcescu 1984, p. 35, Pl. V/3), dar și cu cele de la Căscioarele (Comșa 1980, p. 41, fig. 8/3, 5).

(Pl. XX/5)²⁴, precum și o piesă fragmentară (**duză**) folosită probabil în activitățile legate de metalurgie (Pl. XX/4 a, 4 b). Pentru aceasta din urmă există bune analogii în așezarea gumelnițeană de la Geangoești, jud. Dâmbovița, dar și în altele²⁵.

Oase umane în așezare²⁶

1. Cunești 1982, S I, c. 4, nivel cu scoici (niv. 4), os uman

Singurul fragment osteologic identificat este un radius (jumătatea proximală dreapta). Aspectul osului este gracil și subțire, ceea ce indică faptul că aparține unui individ de sex feminin. Subiectul se încadrează în categoria adult (complet epifizat).

Proximal, la nivelul suprafeței articulare (cu *capitulum*-ul humeral), foveea articulară a capului prezintă porozități, rezultat probabil în urma distrugerii cartilajului (osteoartrită). Au fost efectuate și o serie de măsurători utilizând sistemul numerar (cu caractere îngroșate) descris de R. Martin (1914).

Dimensiuni	Valori (mm)
3. perimetru minim	40,00
4 (1). diametru transversal cap	19,52
5 (1). diametru sagital cap	20,31
5 (4). perimetru col	41,00

2. Cunești 1981, S II–III, niv. 6, craniu fragmentar²⁷

Au fost recuperate trei fragmente craniene aparținând unui parietal dreapta. În urma restaurării a rezultat un parietal aproximativ complet, cu ușoare distrugerii la nivelul unghiului sfenoidal, mastoidal și striurilor parietale.

Gradele de obliterare ale suturile craniene (coronară dreapta, sagitală și lambdoidă dreapta) sunt de ordinul 0 (deschise) și 1 (obliterare minimă). Acestea, împreună cu grosimea redusă a peretelui osos, denotă faptul că parietalul aparține unui individ din categoria subadult.

Au putut fi obținute următoarele dimensiuni (numere Martin, după Bräuer, 1988):

Dimensiuni/Indici	Valori
27. arc sagital parietal	121,00 mm
30. coardă sagitală parietală	108,74 mm
I 24. indice parietal sagital	89,86

²⁴ Pentru posibilele semnificații ale acestui tip de piese a se vedea Comșa 1980, p. 32–56; Morintz 2002, p. 93–117.

²⁵ Ilie, Neaga 2010, p. 79–97.

²⁶ Analiza și textul din acest paragraf aparțin antropologului Gabriel Vasile de la Centrul Național de Cercetări Pluridisciplinare, Muzeul Național de Istorie a României, Calea Victoriei, nr. 12, cod poștal 030026, București, antropologie@mnir.ro, căruia îi mulțumesc și pe această cale.

²⁷ A se vedea și Comșa 2001, p. 33. Pentru problematica descoperirilor de oase umane în așezările gumelnițene un studiu amplu la Ion 2008, p. 109–129.

Indicele aferent celor două dimensiuni (**I 24**, indice parietal sagital = 89,86) descrie o curbură (bombare) mijlocie a parietalului.

3. Cunești II, 1980, S. II, c. 2, nivelul 4

A fost identificată o claviculă dreapta prezentând distrugerii în extremitatea medială și laterală. Absența de pe suprafața acesteia a detaliilor anatomice corespunzătoare unor inserții musculare puternice, gradul de curbură puțin pronunțat, precum și aspectul gracil al osului, indică un subiect de sex feminin. Distrugerile de la nivelul extremităților, nu ne permit stabilirea vârstei sau grupei de vârstă (subadult/adult).

4. Cunești II, 1980, S. I, c. 3, nivelul 3

A fost identificat un radius stânga, complet.

Morfologia osului (gracil și subțire), indică faptul că aparține unui individ de sex feminin.

Subiectul se încadrează în categoria adult (complet epifizat proximal și distal).

Statura estimată pe baza lungimii maxime a osului (pe baza metodei lui Pearson, 1899 *apud* Rösing, 1988:597) este de 154,78 cm (categoria mijlocie).

Biometrie (după Martin):

Dimensiuni	Valori
1. lungime maximă	223,97 mm
2. lungime fiziologică	220,28 mm
3. perimetru minim	32,00 mm
4. diametru transversal (medio-lateral) diafizar la mijloc	11,37 mm
4(1). diametru transversal (medio-lateral) cap	
5. diametru sagital (antero-posterior) diafizar la mijloc	9,81 mm
5(1). diametru sagital (antero-posterior) cap	18,45 mm
5(4). perimetru col	36,00 mm
5(5). perimetru diafizar la mijloc	36,00 mm
5(6). lățime epifiză distală	28,95 mm
indice robusticitate (3:1)	14,28
indice robusticitate (3:2)	14,52
indice secțiune diafiză (5:4)	86,27

5. Cunești 1982, S 1, c. 1–3, nivelul 2

A fost recuperat un fragment de diafiză tibială dreapta. Din punct de vedere tafonomic, prezintă pe suprafața posterioară urme ale activității unor rozătoare.

Concluzii

Datele furnizate de cronologia relativă nu sunt întotdeauna clare și nici pe departe suficiente pentru a contura o schiță a evoluției eneoliticului sud-dunărean. Pentru rafinarea acesteia din urmă sunt necesare date ¹⁴C din mai multe așezări gumelnițene din această arie. De asemenea, nu trebuie neglijată

variabilitatea stilistică dintre așezările aceleiași faze, care poate fi observată numai prin studierea unor loturi de artefacte provenind din contexte sigure. De exemplu, în ultimele orizonturi ale așezării de la Ovčarovo, D. Bailey a observat că procentajul ceramicii decorate cu grafit din anumite locuințe este cu mult mai mare în comparație cu cel al ceramicii recuperate din alte locuințe²⁸. De asemenea, în ceea ce privește comportamentul economic al comunităților respective²⁹, ar fi interesant de stabilit, în ce măsură, diferențele dintre anumite așezări gumelnițene observate de Alexandra Bolomey, sau diversele observații făcute asupra utilajului litic din alte situri din aceeași perioadă, pot fi corelate cu fazele culturii Gumelnița sau dacă, nu este vorba, mai degrabă, de o anumită adaptare la mediul înconjurător³⁰.

BIBLIOGRAFIE:

- Andreescu, Mirea, Apope 2003 – R. Andreescu, P. Mirea, Șt. Apope, *Cultura Gumelnița în vestul Munteniei. Așezarea de la Vitănești, jud. Teleorman*, CA 12, 2003, p. 71–87.
- Anghelinu 2003 – M. Anghelinu, *Evoluția gândirii teoretice în arheologia din România. Concepte și modele aplicate în preistorie*, Târgoviște, 2003.
- Balj 2009 – L. Balj, *Minijaturne posude vinčanske kulture: dečije igracke ili predmeti neke druge namene*, Rad Muzeja Vojvodine 51, 2009, p. 23–34.
- Bailey 2000 – D. Bailey, *Balkan prehistory. Exclusion, Incorporation and Identity*, Londra și New York, 2000.
- Bem et alii 2001 – C. Bem, T. Popa, V. Parnic, Car. Bem, D. Garvăn, D. Bărbulescu, I. Gălușcă, *Cercetări arheologice pe Valea Neajlovului. Considerații generale asupra microzonei Bucșani*, SP 1, 2001, p. 131–145.
- Bräuer 1988 – G. Bräuer, *Osteometrie*, în Rainer Knußmann (ed.), *Anthropologie Handbuch der vergleichenden Biologie des Menschen*, Band I/1: Wesen und Methoden der Anthropologie, Gustav Fischer Verlag, Stuttgart-New York, 1988, p. 160–232.
- Comșa 1976 – E. Comșa, *Quelques considérations sur la culture Gumelnița (L'agglomération Măgura Jilavei)*, Dacia N. S. XX, 1976, p. 105–127.
- Comșa 1980 – E. Comșa, *Despre obiectele de mobilier din epoca neolitică de pe teritoriul României*, Pontica 13, 1980, p. 32–56.
- Comșa 1983 – E. Comșa, *Rezultatele săpăturilor de salvare de la „Măgura Cuneștilor”*, MCA (A XV-a sesiune anuală de rapoarte, Brașov 1981), 1983, p. 65–69.
- Comșa 1986 – E. Comșa, *Săpăturile de salvare de pe „Măgura Cuneștilor”*, MCA (A XVI-a sesiune anuală de rapoarte, Vaslui 1982), 1986, p. 53–57.
- Comșa 1992 – E. Comșa, *Stațiunea neolitică de la Cunești*, MCA (A XVII-a sesiune anuală de rapoarte, Ploiești 1983), 1992, p. 63–67.

²⁸ Bailey 2000, p. 228.

²⁹ Anghelinu 2003, p. 221.

³⁰ A se vedea, de exemplu, printre altele Niță, Frânculeasa 2005, p. 41–53; Niță, Frânculeasa 2006–2007, p. 139–148; Nălbitoru 2004, p. 35–49.

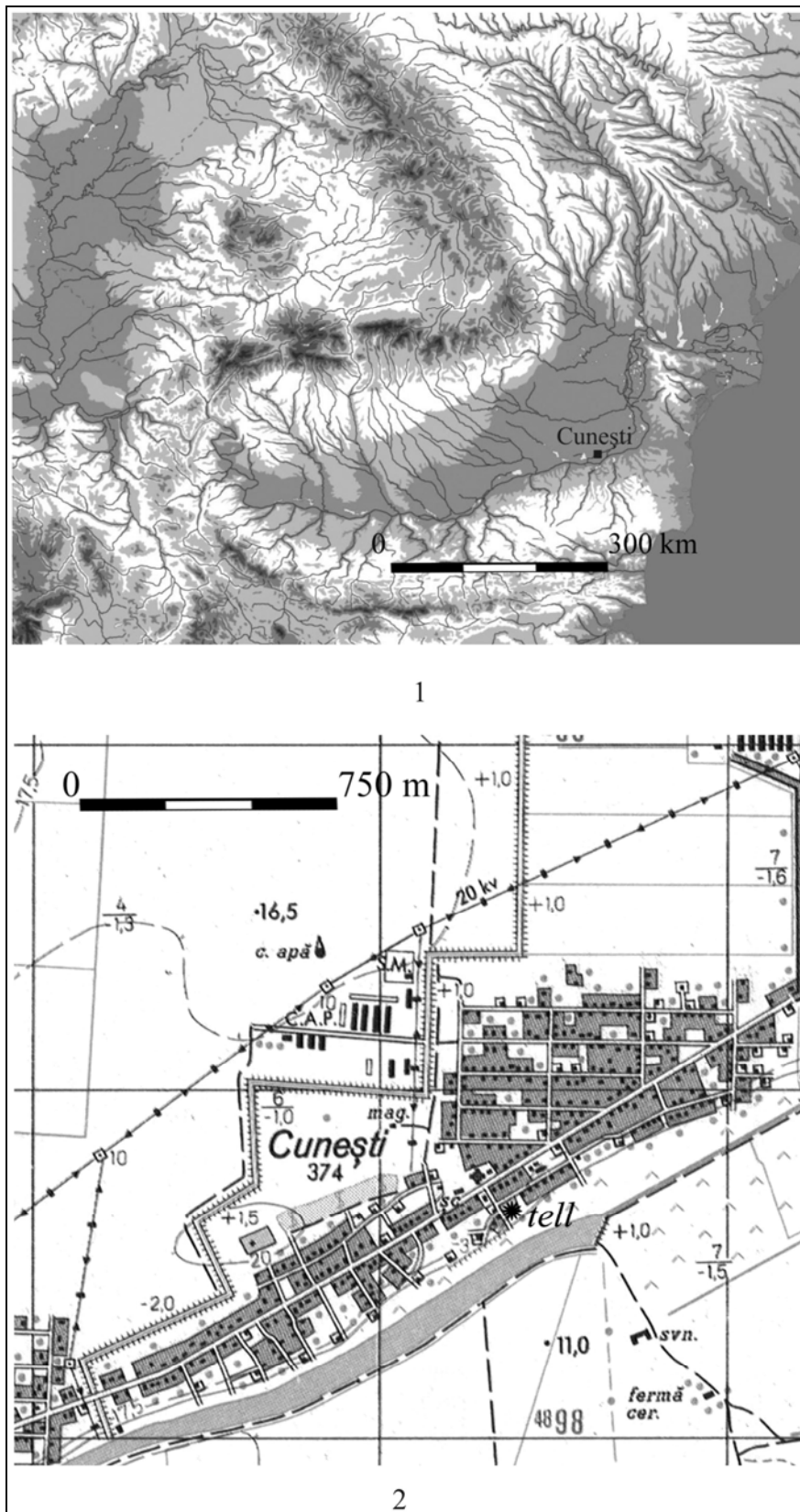
- Comșa 2001 – E. Comșa, *Așezarea gumelnițeană „Măgura Cuneștilor”*, MCA S. N. 1, 2001, p. 7–40.
- Dumitrescu 1965 – Vl. Dumitrescu, *Principalele rezultate ale primelor două campanii de săpături din așezarea neolitică târzie de la Căscioarele*, SCIV 16, 2, 1965, p. 215–237.
- Dumitrescu 1966 – Vl. Dumitrescu, *Gumelnița. Sondajul stratigrafic din 1960*, SCIV 17, 1, 1966, p. 51–99.
- Gusev 1995 – S. A. Gusev, *Hausmodelle der Tripolje-Kultur*, PZ 70, 1995, p. 175–189.
- Ilie, Neaga 2010 – A. Ilie, I. Neaga, *Câteva date despre o posibilă producție metalurgică în tell-ul de la Geangoești*, BMJT 2, 2010, p. 79–97.
- Ion 2008 – A. Ion, *Oseminte umane descoperite în așezări din arealul culturii Gumelnița*, SP 5, 2008, p. 109–129.
- Isăcescu 1984 – C. Isăcescu, *Săpăturile de salvare de la Sultana, com. Mânăstirea, jud. Călărași*, CA 7, 1984, p. 27–43.
- Martin 1914 – R. Martin, *Lehrbuch der Anthropologie*, Jena, Verlag Von Gustav Fischer, 1914.
- Mihăescu, Ilie 2003–2004 – G. Mihăescu, A. Ilie, *Tell-ul gumelnițean de la Geangoești, Ialomița. Studii și comunicări 3–4, 2003–2004*, p. 71–80.
- Moldoveanu 2008 – K. Moldoveanu, *O categorie aparte de materiale descoperite în așezarea gumelnițeană de la Vitănești „Măgurice”, jud. Teleorman*, Mousaios 3, 2008, p. 51–58.
- Morintz 2002 – A. Morintz, *Despre semnificațiile reprezentărilor miniaturale din lut, de construcții și mobilier în neoliticul României*, Thraco-Dacica 23, 1–2, 2002, p. 93–117.
- Nălbitoru 2004 – I. Al. Nălbitoru, *Remarks on Gumelnița tools discovered at Bordușani-Popină, Ialomița County*, în D. Popovici, C. Haită, A. Bălășescu, V. Radu, F. Vlad, I. Tomescu, *Archaeological pluridisciplinary researches at Bordușani-Popină, Târgoviște*, 2004, p. 35–49.
- Niță, Frânculeasa 2005 – L. Niță, A. Frânculeasa, *Considerații asupra materialului litic cioplit descoperit în așezarea gumelnițeană de la Urlați (jud. Prahova)*, Argesis 14, 2005, p. 41–53.
- Niță, Frânculeasa 2006–2007 – L. Niță, A. Frânculeasa, *Le matériel lithique taillé de l'établissement néolithique de Mălăieștii de Jos, département de Prahova. Quelques données préliminaires sur les découvertes des campagnes 2002–2005*, Annales d'Université „Valahia” 8–9, 2006–2007, p. 139–148.
- Pearson 1899 – K. Pearson, *On the reconstruction of stature of prehistoric races. Mathematic contributions to the theory of evolutin*, în *Trans anthropological Royal Society*, A, 192, Londra, p. 169–244.
- Popescu 1938 – D. Popescu, *Les fouilles de Cunești*, Dacia 5–6, 1938, p. 109–120.
- Rösing 1988 – F.W. Rösing, *Körperhöhenrekonstruktion aus skelettmaßen*, în *Anthropologie, Handbuch der vergleichenden biologie des menschen*, Stuttgart-New York, p. 586–599.
- Șerbănescu 1997 – D. Șerbănescu, *Modele de locuințe și sanctuare eneolitice*, CCDJ 15, 1997, p. 232–251.
- Trenner 2010 – J. Trenner, *Untersuchungen zu den sogenannten Hausmodellen des Neolithikums und Chalkolithikums in Südosteuropa*, UPA, Band 180, Bonn, 2010.
- Voinea 2005 – V. Voinea, *Ceramica complexului cultural Gumelnița-Karanovo VI. Fazele A1 și A2*, Constanța, 2005.

EXPLICAȚIA FIGURILOR

- Pl. I. 1. Poziția pe hartă a așezării de la Cunești; 2. Poziția topografică a așezării de la Cunești.
- Pl. II. 1. Fotografie aeriană a așezării-tell de la Cunești; 2. Așezarea de la Cunești după distrugerea ei de către buldozer.
- Pl. III. 1–9. Ceramică. Nivelul 1 (11).
- Pl. IV. 1–10. Ceramică. Nivelul 1 (11).
- Pl. V. 1–11. Ceramică. Nivelul 2 (10).
- Pl. VI. 1–10. Ceramică. Nivelul 2 (10).
- Pl. VII. 1–9. Ceramică. Nivelul 3 (9).
- Pl. VIII. 1–9. Ceramică. Nivelul 3 (9).
- Pl. IX. 1–9. Ceramică. Nivelul 4 (8).
- Pl. X. 1–9. Ceramică. Nivelul 4 (8).
- Pl. XI. 1–9. Ceramică. Nivelul 5 (7).
- Pl. XII. 1–9. Ceramică. Nivelul 5 (7).
- Pl. XIII. 1–9. Ceramică. Nivelul 6 (6).
- Pl. XIV. 1–9. Ceramică. Nivelul 7 (5).
- Pl. XV. Ceramică. 1–3. Nivelul 7 (5) – strat; 4–8. Nivelul 7 (5) – locuința arsă.
- Pl. XVI. Ceramică. 1–9. Nivelul 1 (de jos în sus).
- Pl. XVII. Ceramică. 1–9. Nivelul 2 (de jos în sus).
- Pl. XVIII. Ceramică. 1–4. Nivelul 4 (8); 5. Nivelul 4 (campania 1982); 6. Nivelul 2 (10); 7, 8. Vechile săpături (1930).
- Pl. XIX. 1, 7. Nivelul 1 (11); 2, 4. Nivelul 2 (10); 3. Nivelul 7 (5); 5, 6. *Passim*.
- Pl. XX. 1. Nivelul 4 (campania 1982); 2, 4 (a, b). *Passim*; 3, 5, 6. Nivelul 2 (campania 1982); 7. Nivelul 5 (campania 1982); 8. Nivelul 1 (11); 9. Nivelul 3 (9).
- Pl. XXI. Scenă de viață cotidiană dintr-o comunitate gumelnițeană.

THE EXPLANATION OF THE FIGURES

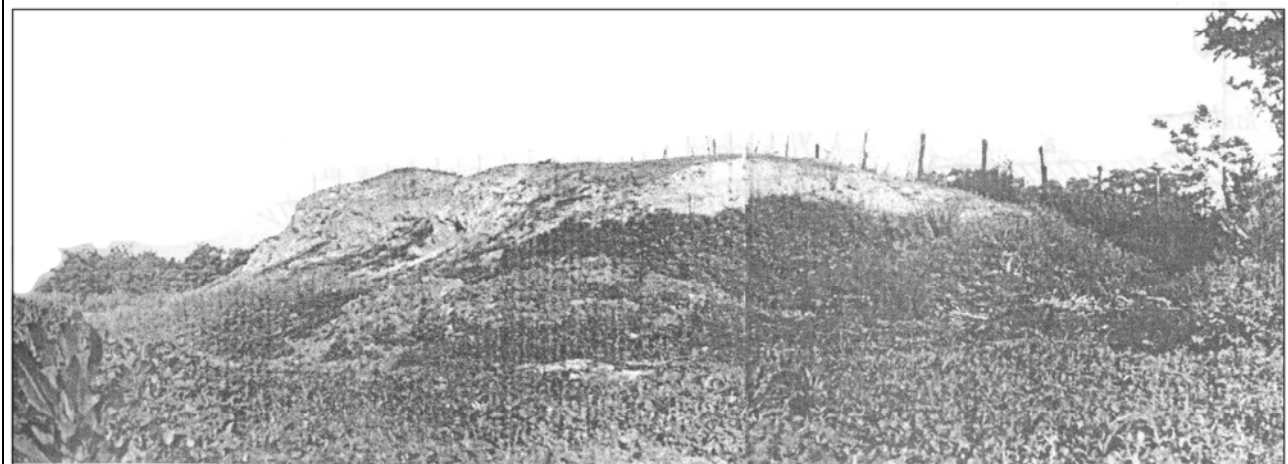
- Pl. I. 1. Location of the Cunești settlement; 2. The topographical position of the Cunești settlement.
- Pl. II. 1. Aerial photo of the Cunești tell; 2. The Cunești settlement after its destruction by the bulldozer.
- Pl. III. 1–9. Pottery. Level 1 (11).
- Pl. IV. 1–10. Pottery. Level 1 (11).
- Pl. V. 1–11. Pottery. Level 2 (10).
- Pl. VI. 1–10. Pottery. Level 2 (10).
- Pl. VII. 1–9. Pottery. Level 3 (9).
- Pl. VIII. 1–9. Pottery. Level 3 (9).
- Pl. IX. 1–9. Pottery. Level 4 (8).
- Pl. X. 1–9. Pottery. Level 4 (8).
- Pl. XI. 1–9. Pottery. Level 5 (7).
- Pl. XII. 1–9. Pottery. Level 5 (7).
- Pl. XIII. 1–9. Pottery. Level 6 (6).
- Pl. XIV. 1–9. Pottery. Level 7 (5).
- Pl. XV. Pottery. 1–3. Level 7 (5) – layer; 4–8. Level 7 (5) – the burnt dwelling.
- Pl. XVI. Pottery. 1–9. Level 1 (from bottom to top).
- Pl. XVII. Pottery. 1–9. Level 2 (from bottom to top).
- Pl. XVIII. Pottery. 1–4. Level 4 (8); 5. Level 4 (campaign 1982); 6. Level 2 (10); 7, 8. Old excavations (1930).
- Pl. XIX. 1, 7. Level 1 (11); 2, 4. Level 2 (10); 3. Level 7 (5); 5, 6. *Passim*.
- Pl. XX. 1. Level 4 (1982 campaign); 2, 4 (a, b). *Passim*; 3, 5, 6. Level 2 (1982 campaign); 7. Level 5 (1982 campaign); 8. Level 1 (11); 9. Level 3 (9).
- Pl. XXI. Every day life in a Gumelnița community.

Pl. I. 1. Poziția pe hartă a așezării de la Cunești; 2. Poziția topografică a așezării de la Cunești.

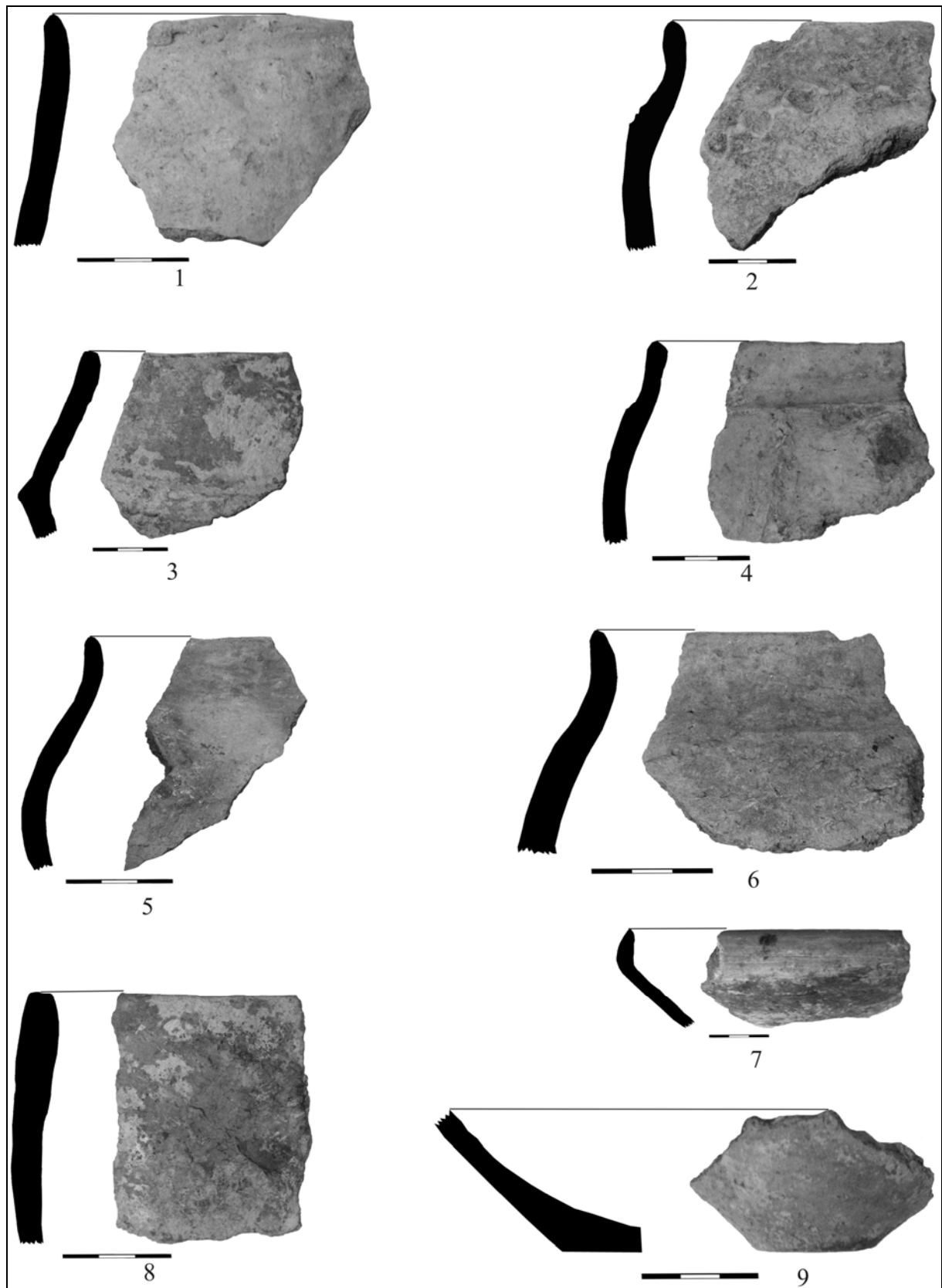

1

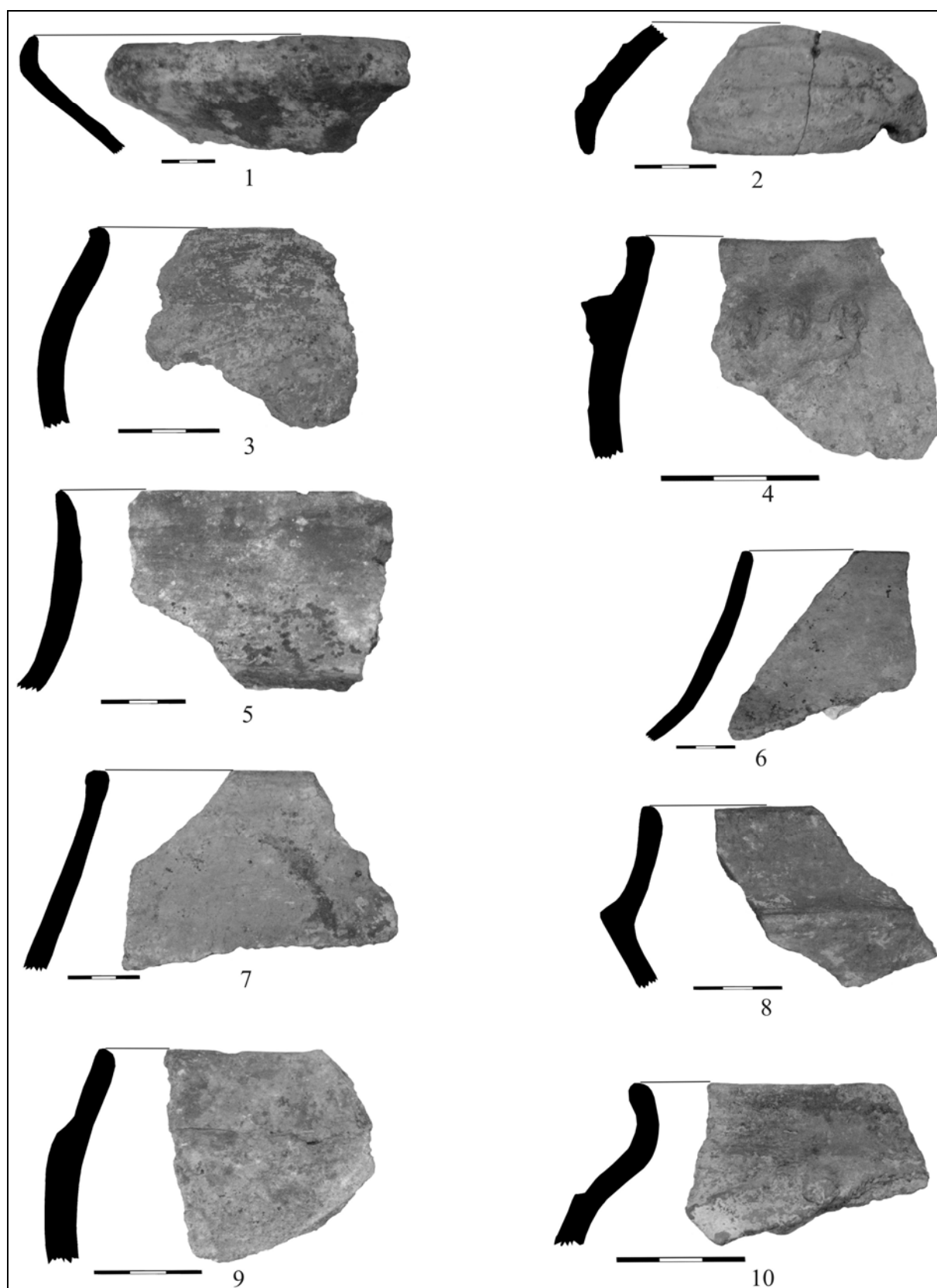
2

Pl. II. 1. Fotografie aeriană a așezării-tell de la Cunești; 2. Așezarea de la Cunești după distrugerea ei de către buldozer (după Comșa, 2001).

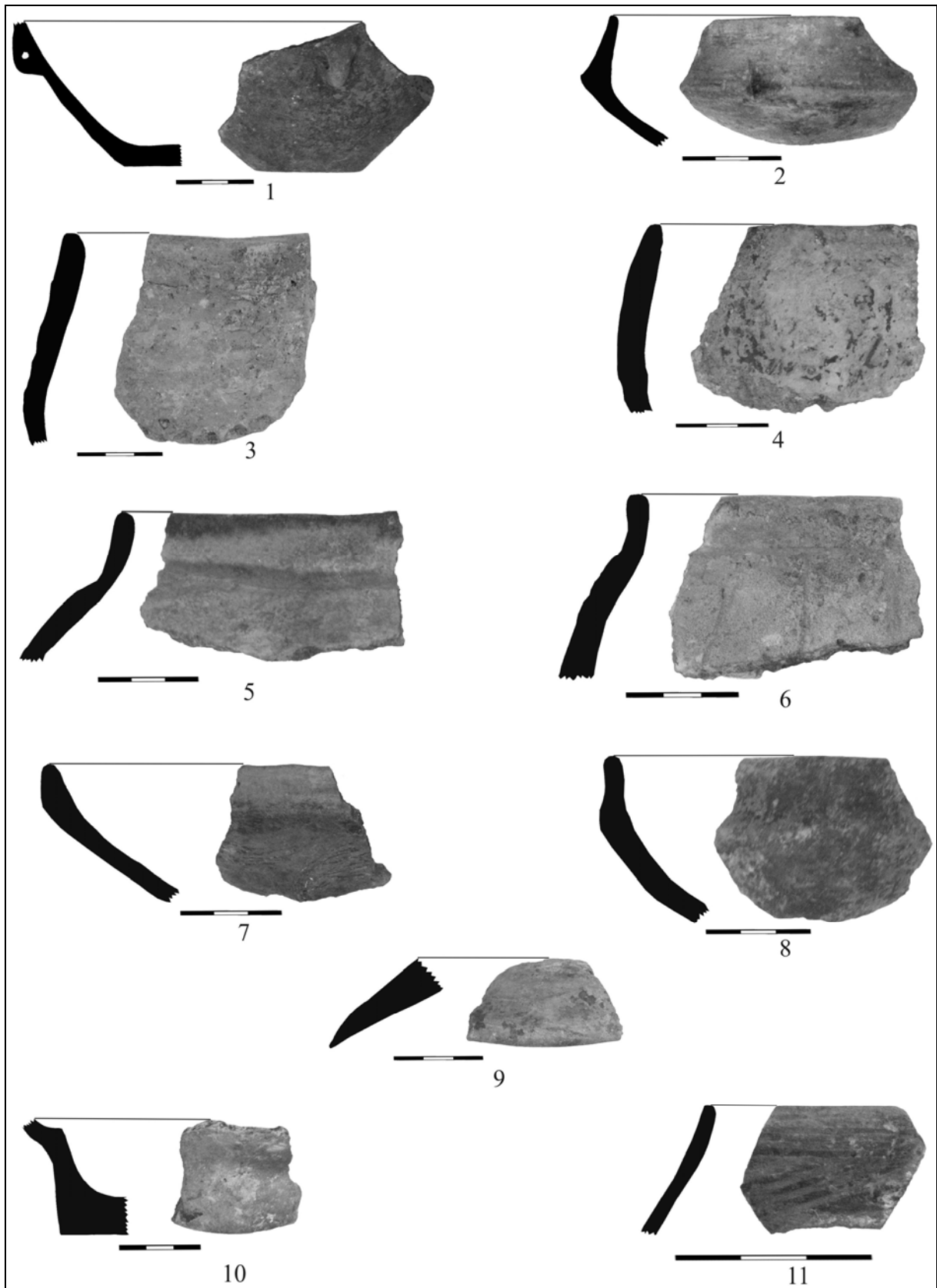

Pl. III. 1-9. Ceramică. Nivelul 1 (11).

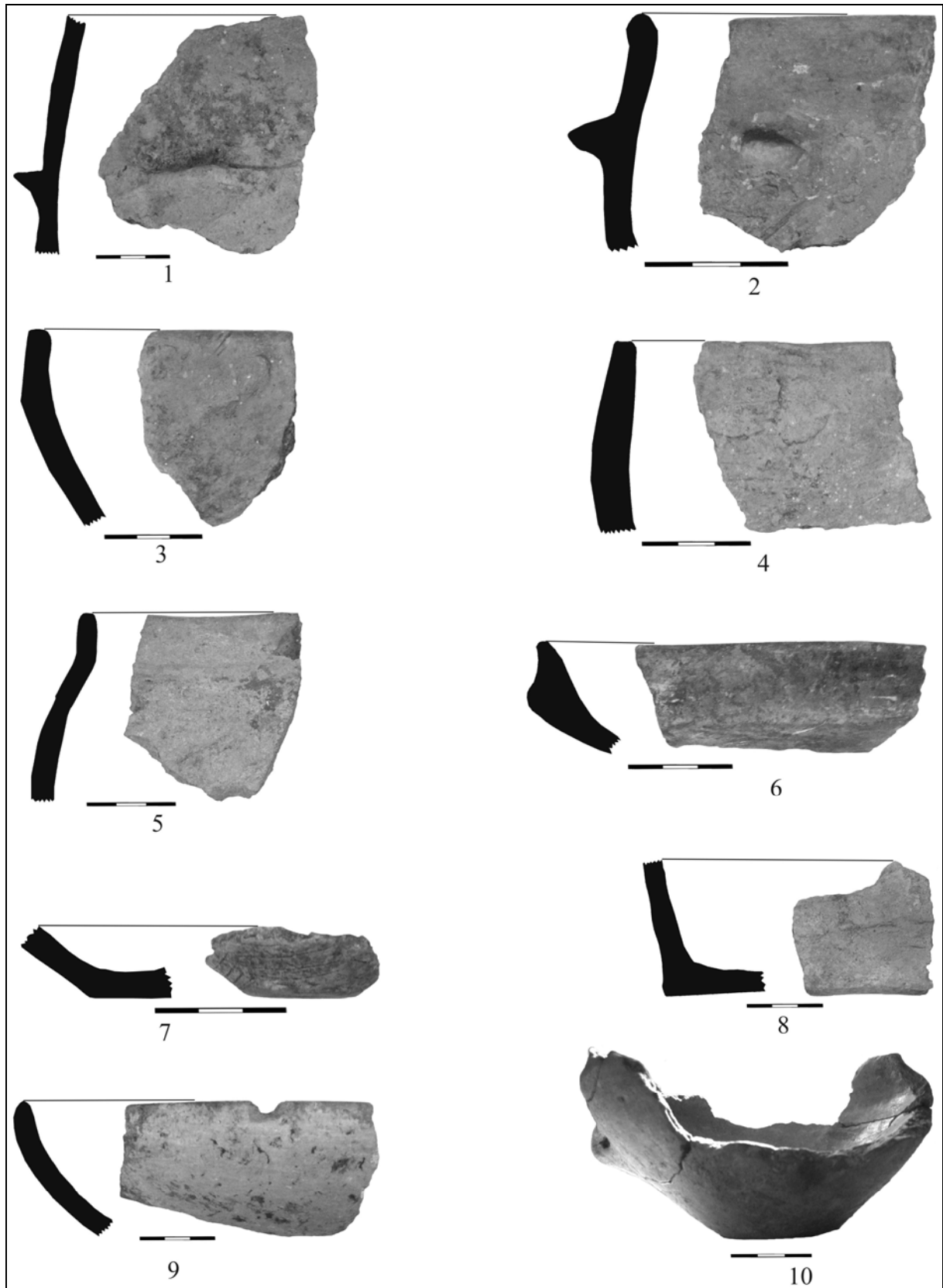

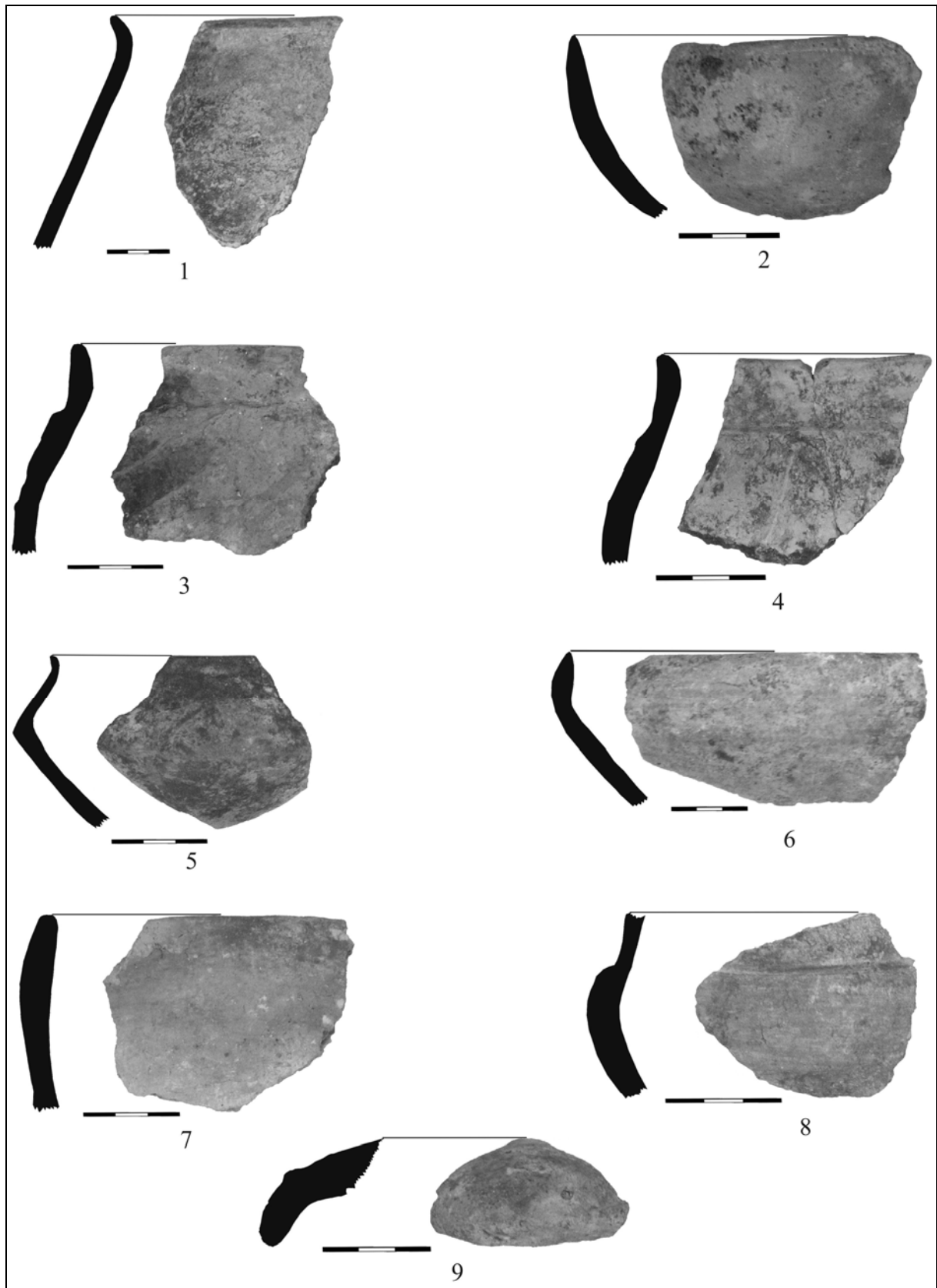
Pl. IV. 1–10. Ceramică. Nivelul 1 (11).

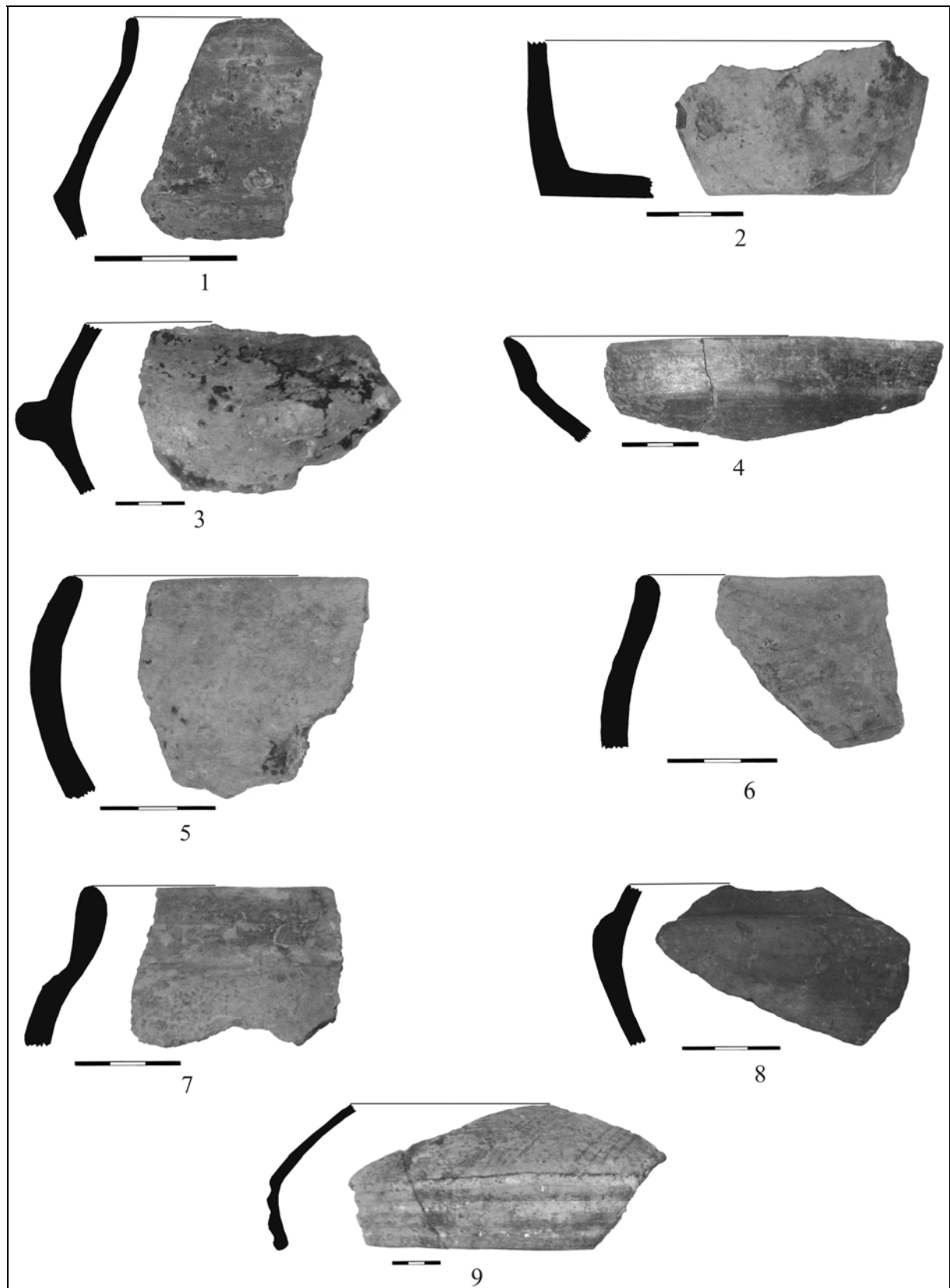
Pl. V. 1-11. Ceramică. Nivelul 2 (10).

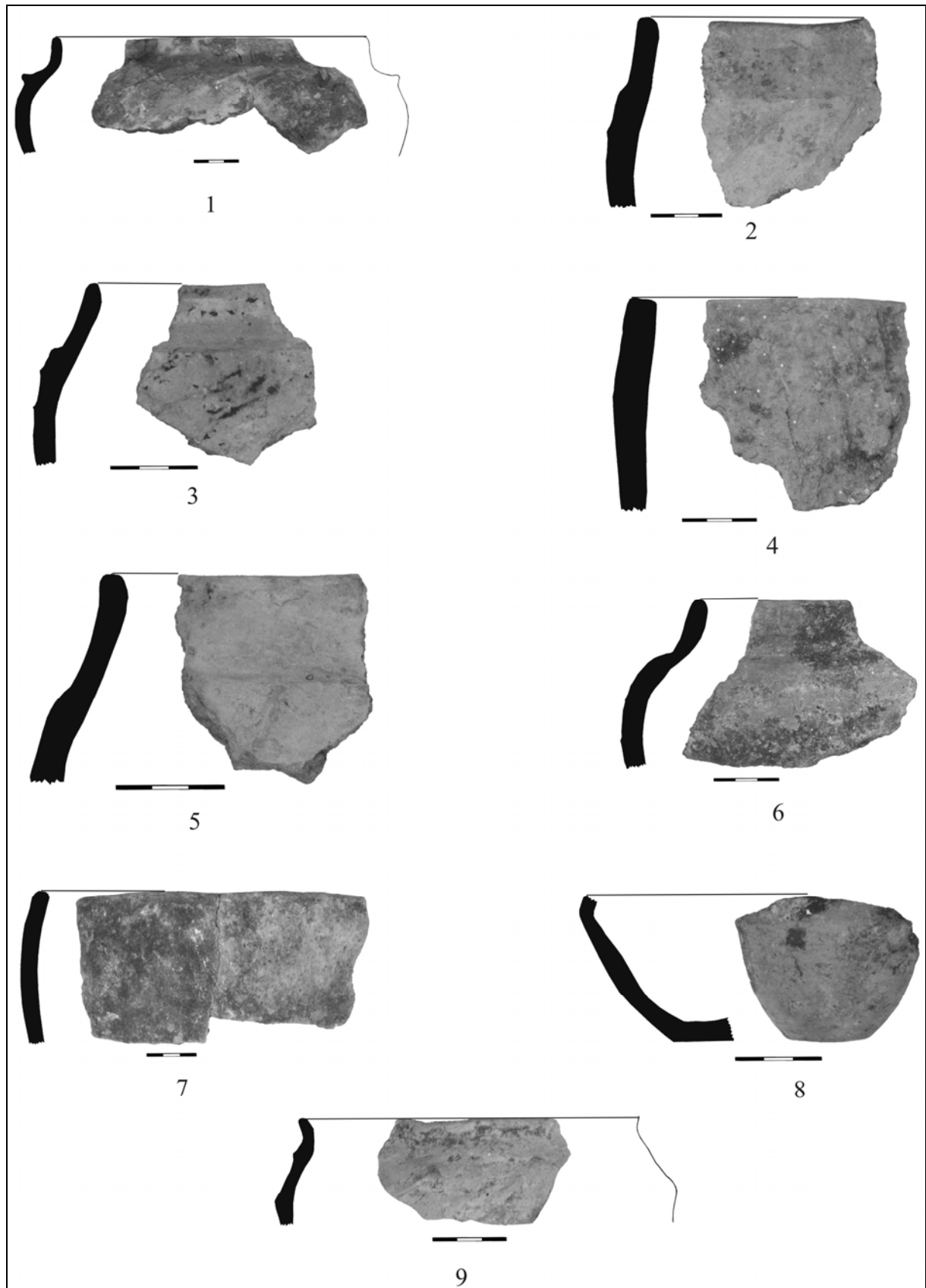
Pl. VI. 1-10. Ceramică. Nivelul 2 (10).

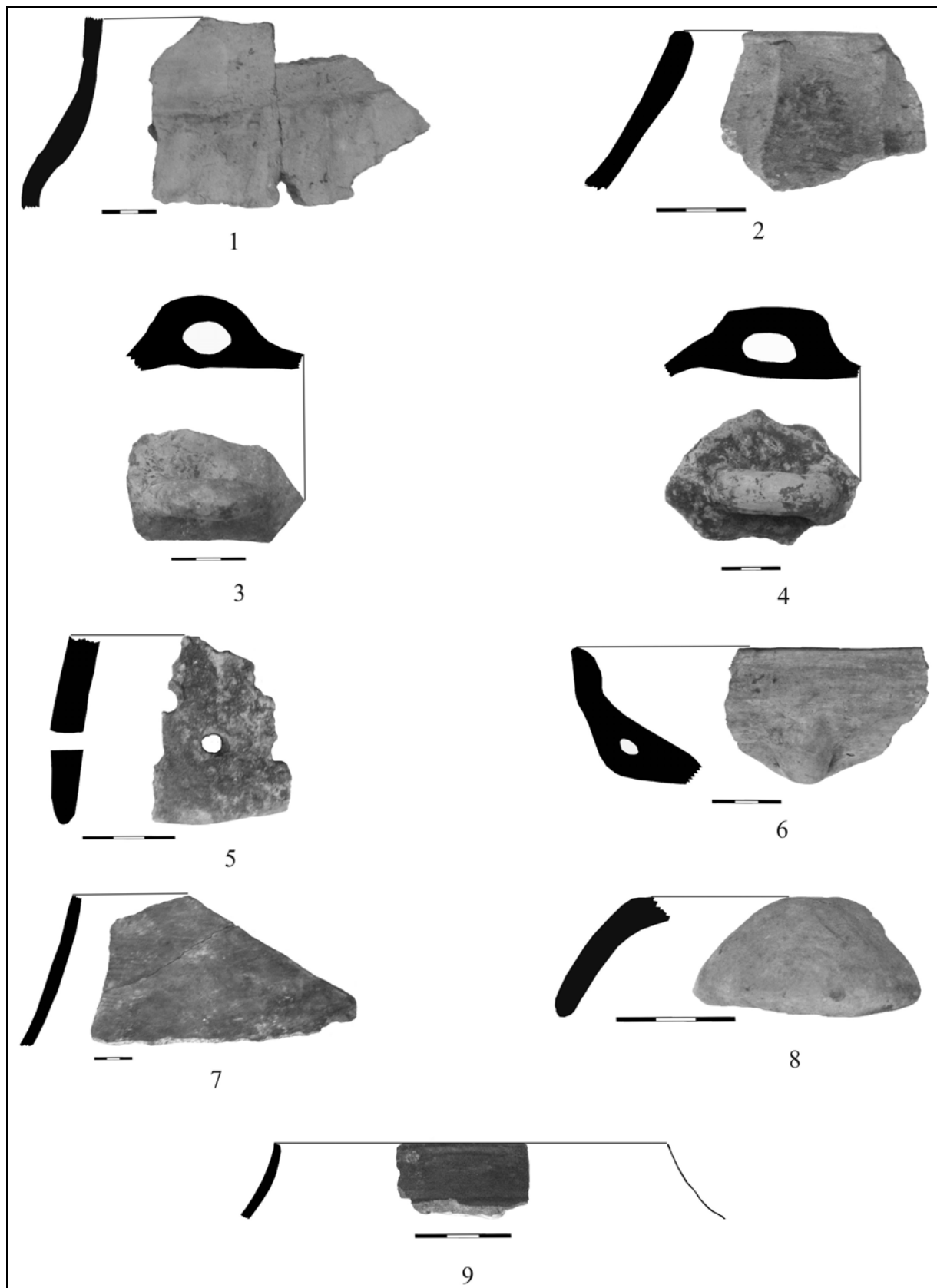
Pl. VII. 1-9. Ceramică. Nivelul 3 (9).

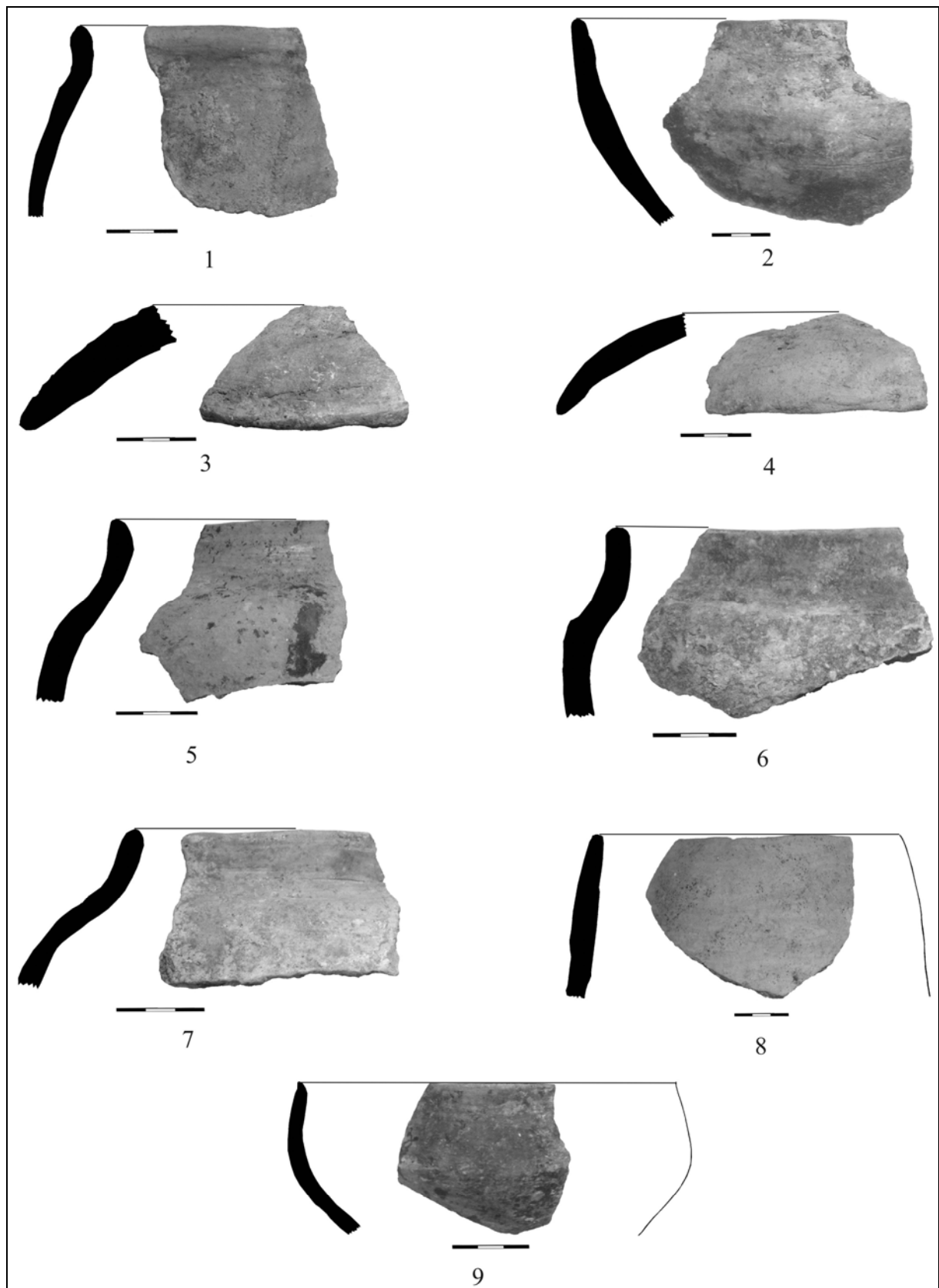
Pl. VIII. 1-9. Ceramică. Nivelul 3 (9).

Pl. IX. 1-9. Ceramică. Nivelul 4 (8).

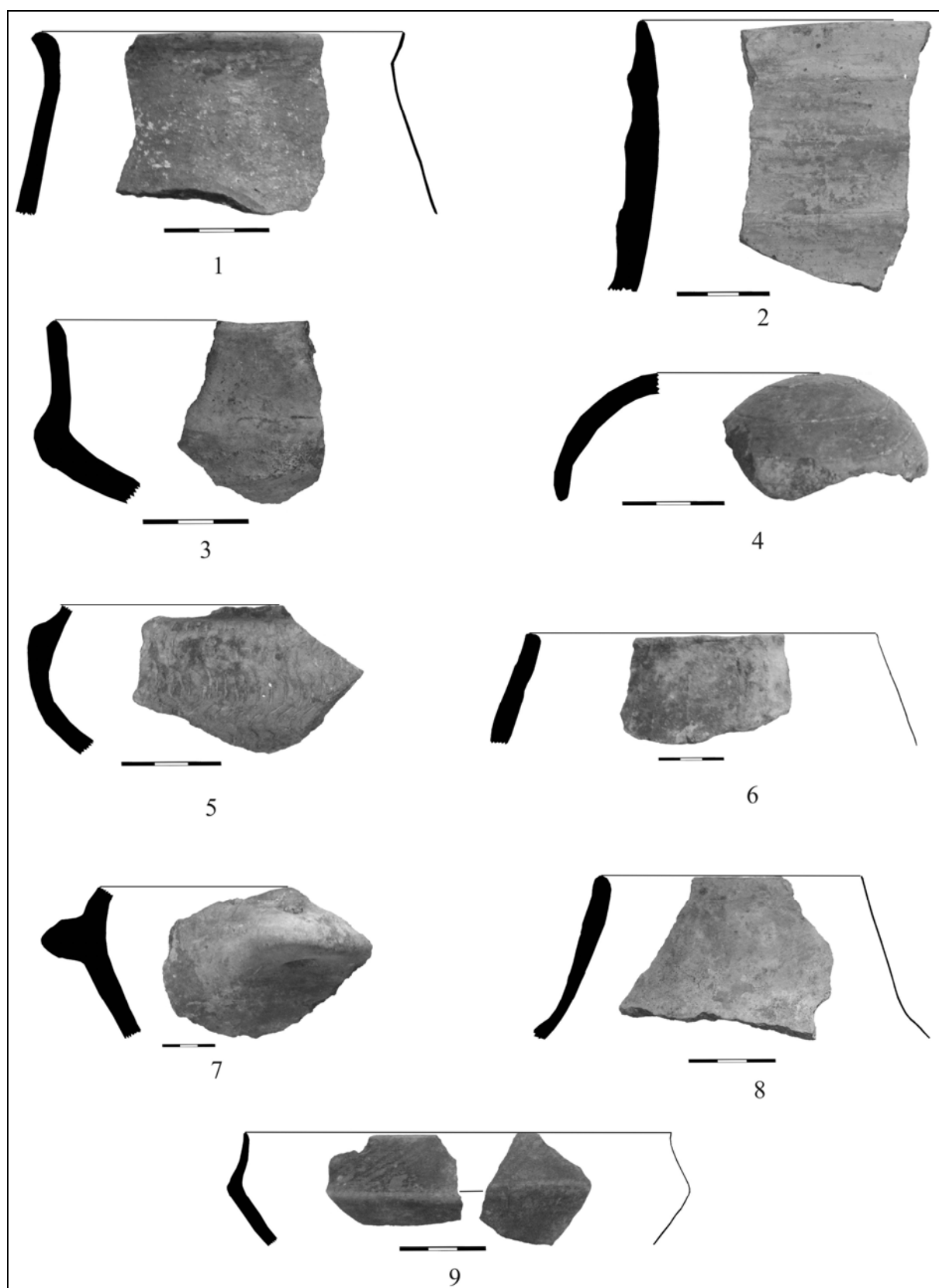

Pl. X. 1-9. Ceramică. Nivelul 4 (8).

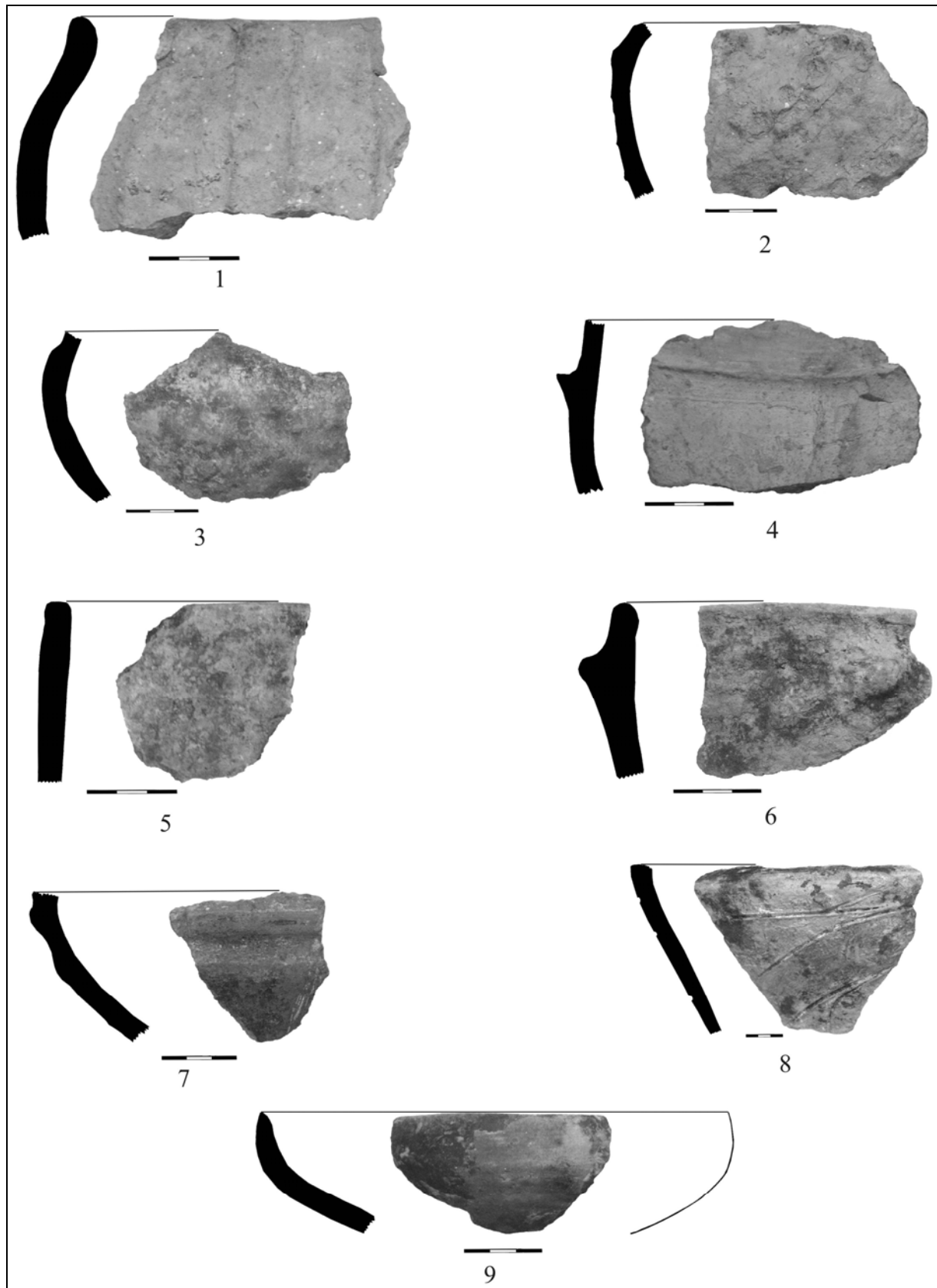

Pl. XI. 1-9. Ceramică. Nivelul 5 (7).

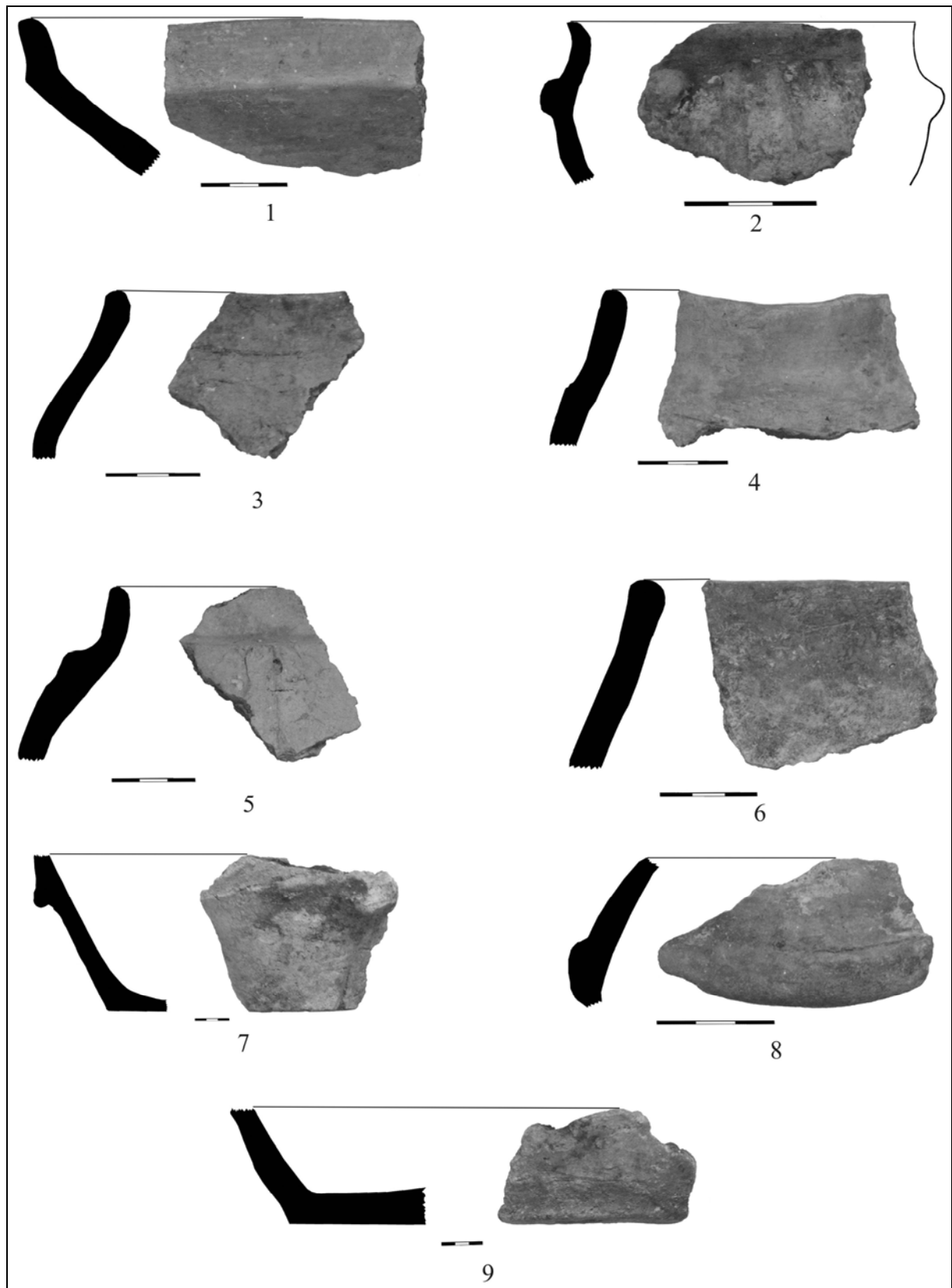

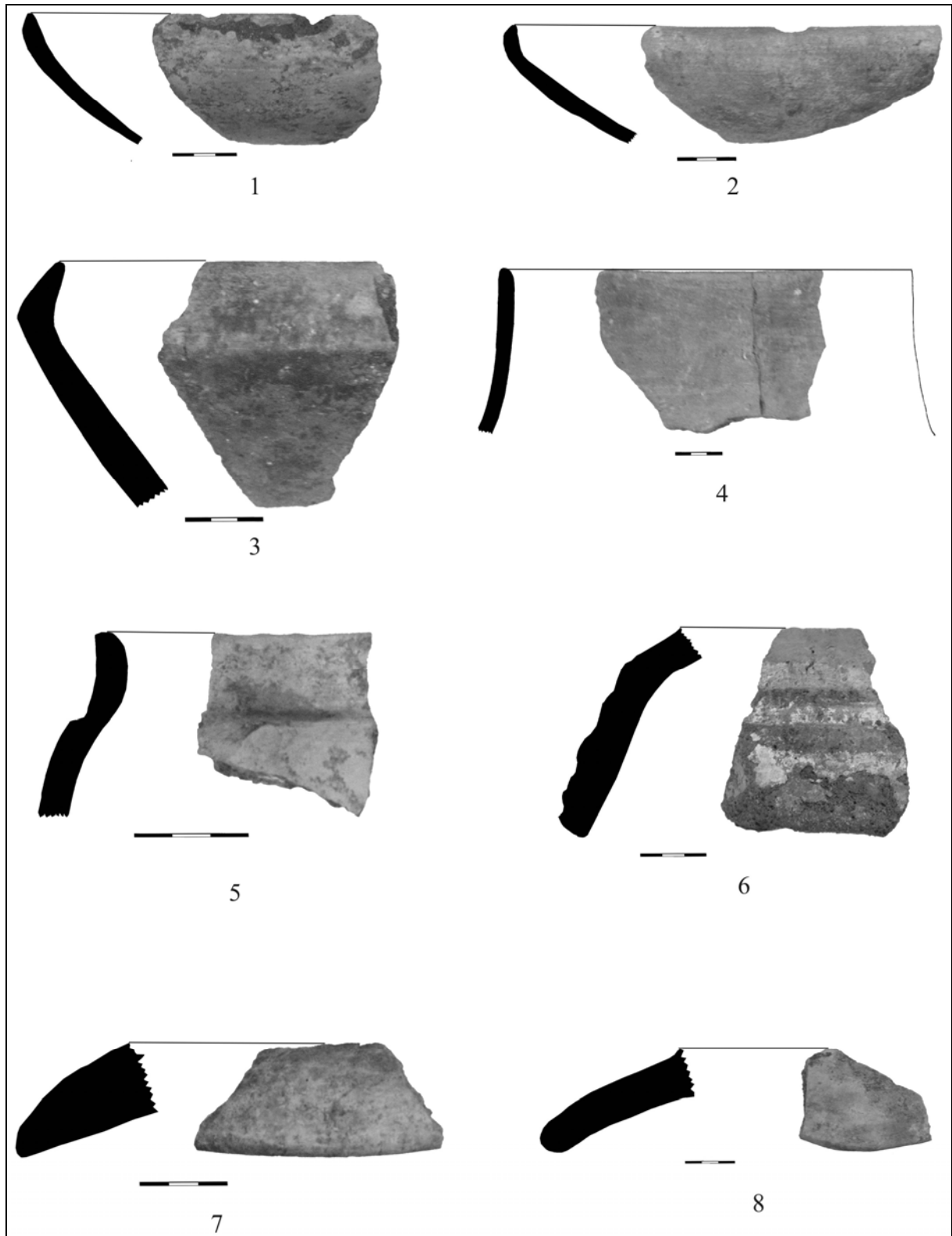
Pl. XII. 1-9. Ceramică. Nivelul 5 (7).

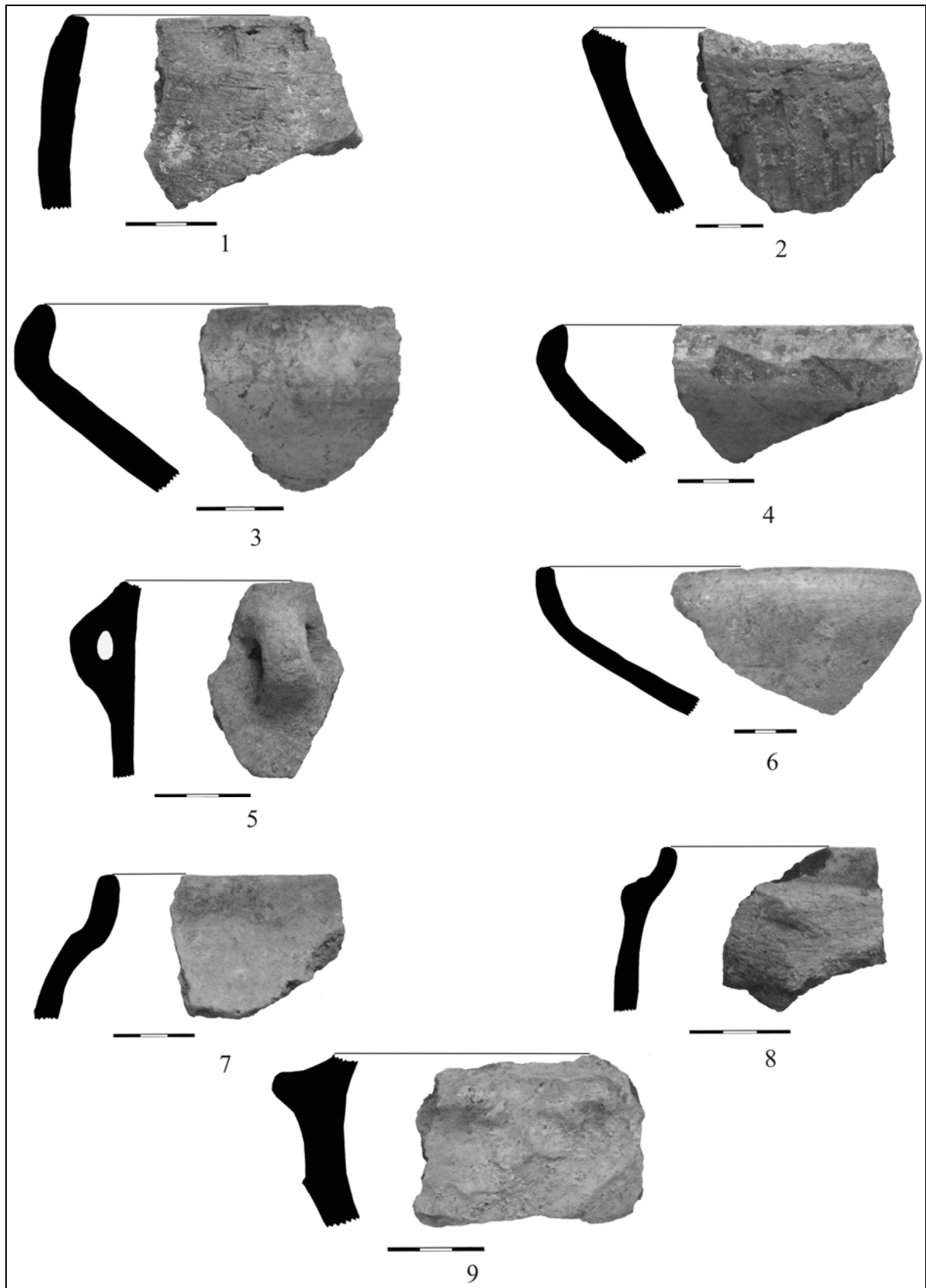
Pl. XIII. 1-9. Ceramică. Nivelul 6 (6).

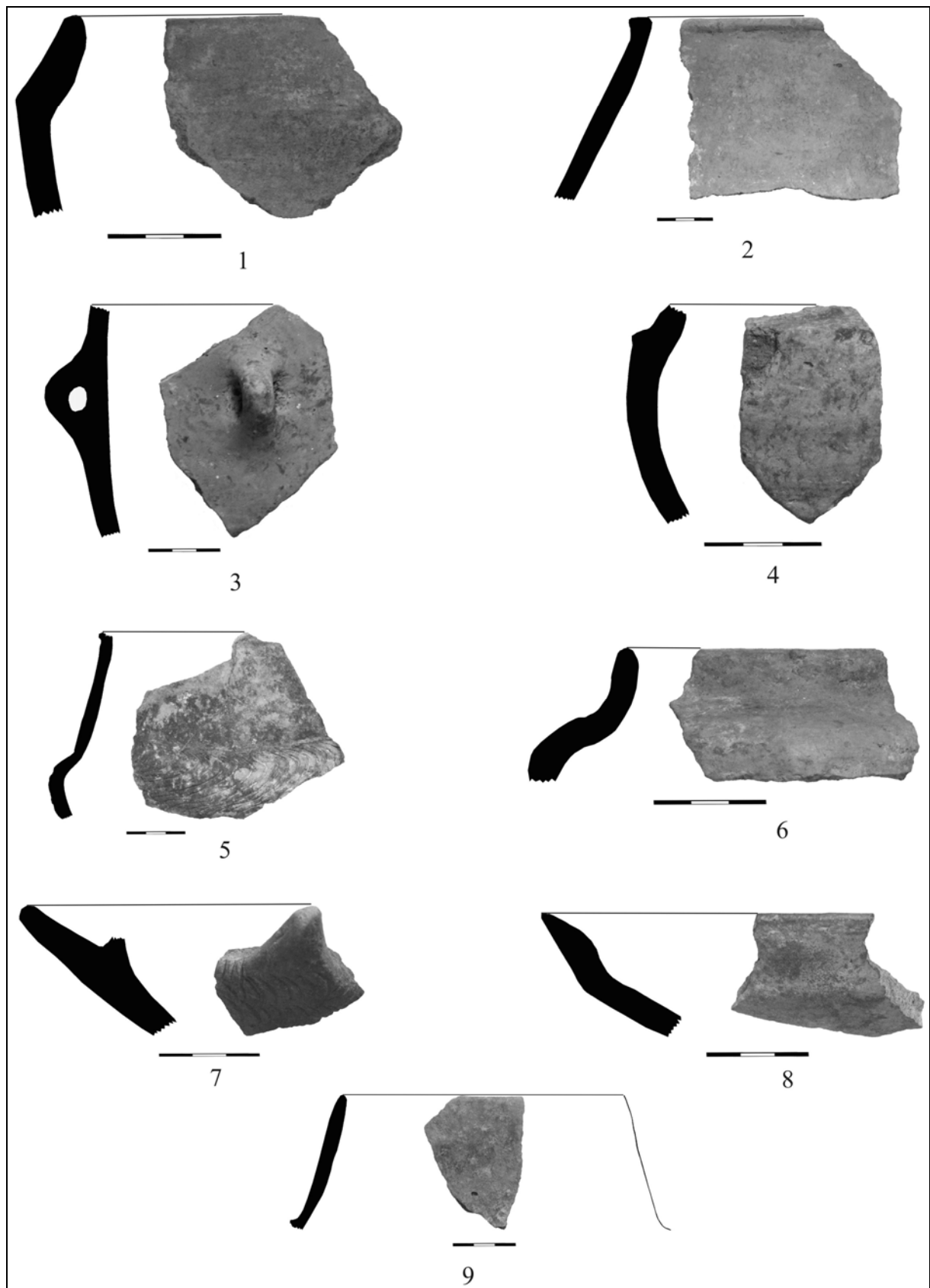
Pl. XIV. 1-9. Ceramică. Nivelul 7 (5).

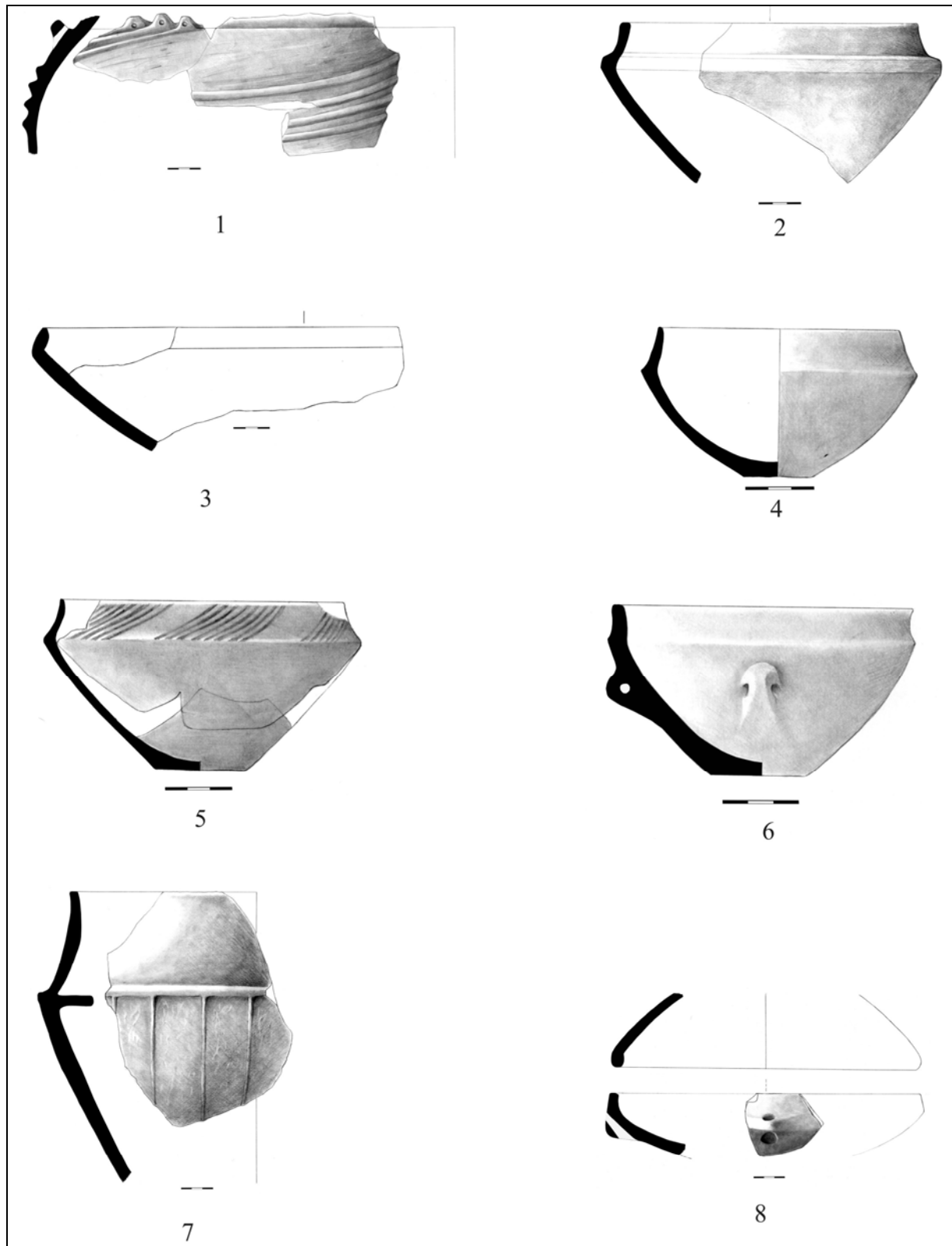
Pl. XV. 1-3 Nivelul 7 (5) – strat; 4-8. Nivelul 7 (5) – locuința arsă.

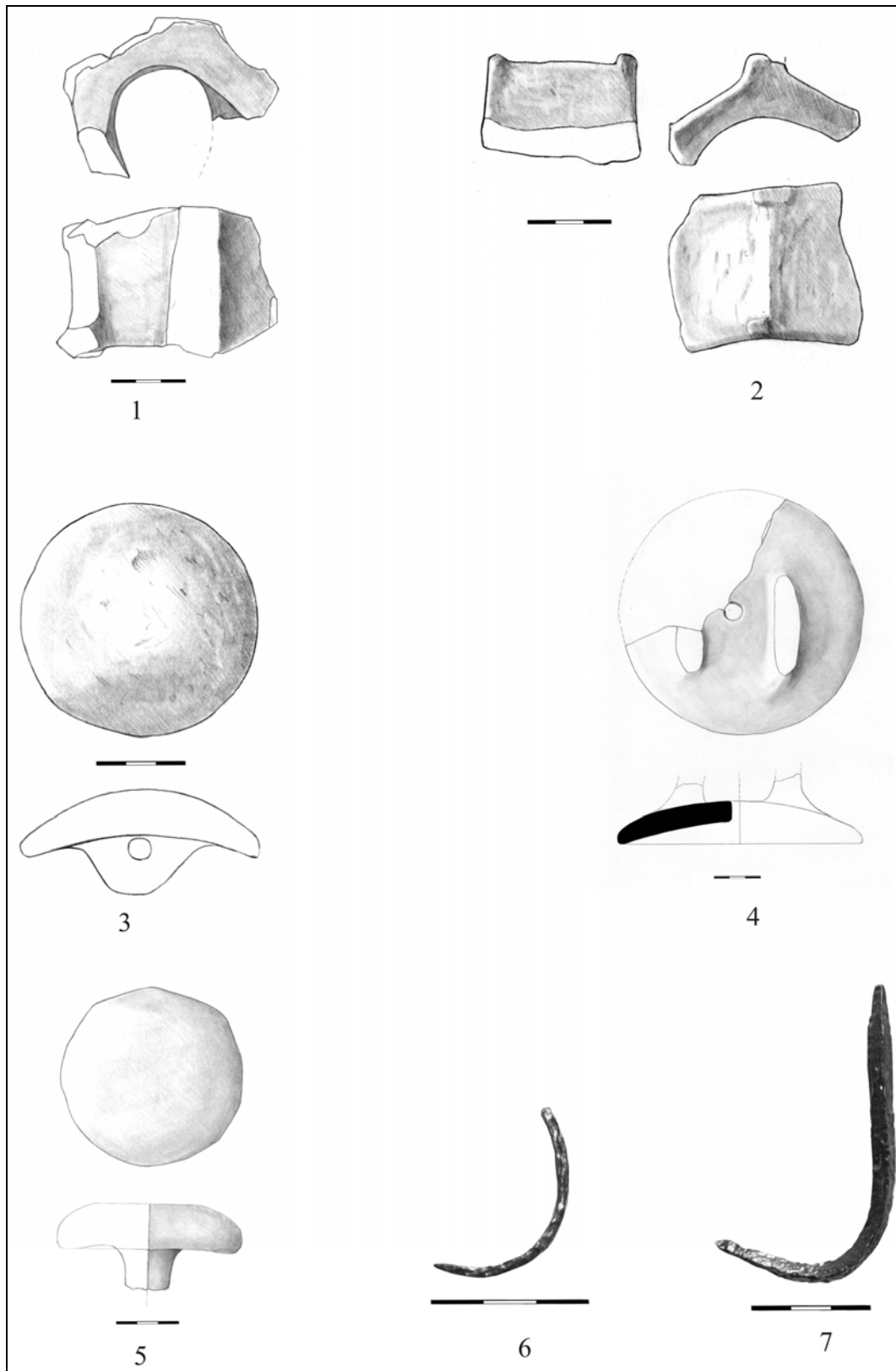
Pl. XVI. Ceramică. 1-9. Nivelul 1 (de jos în sus).

Pl. XVII. Ceramică. 1-9. Nivelul 2 (de jos în sus).

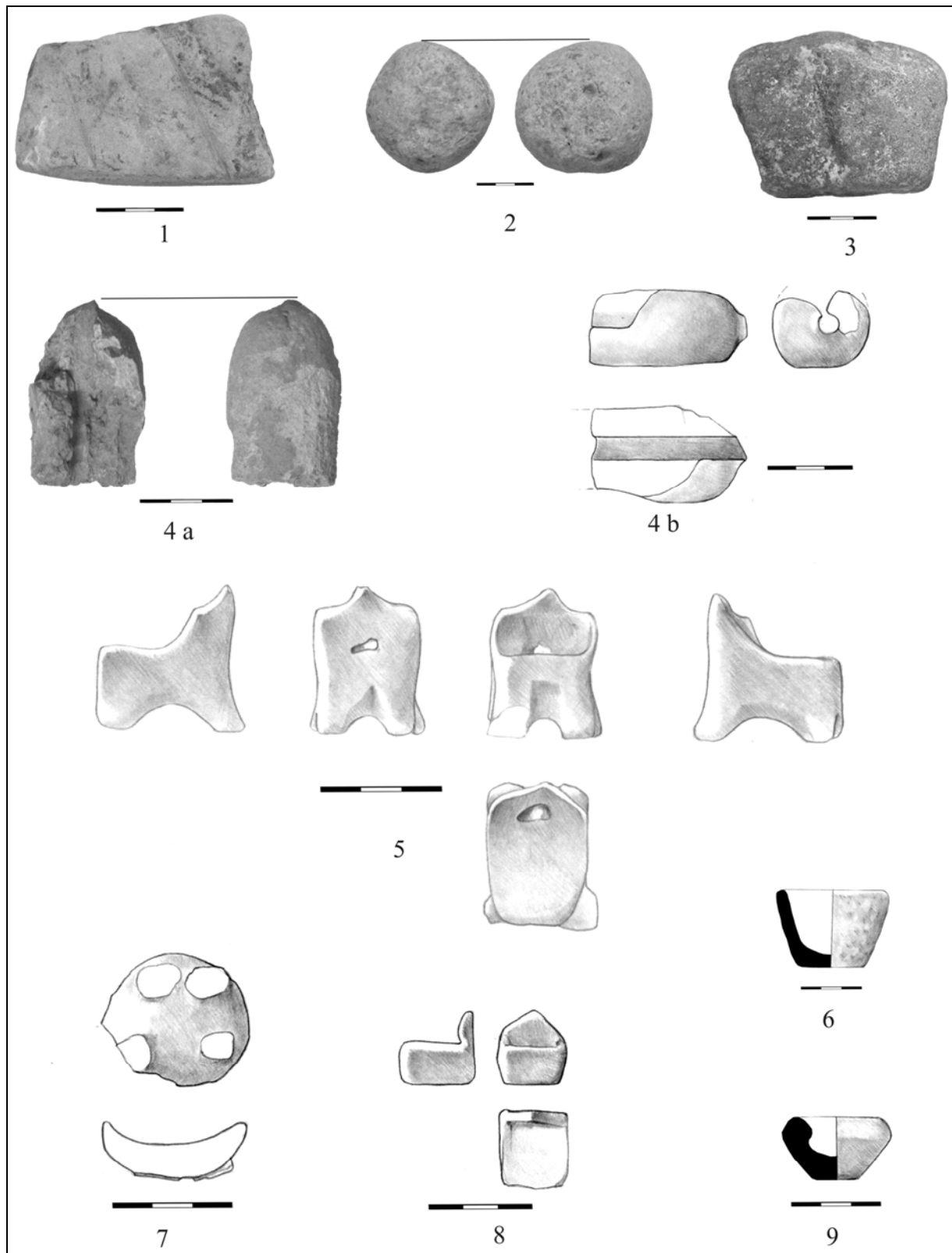

Pl. XVIII. Ceramică. 1-4. Nivelul 4 (8); 5. Nivelul 4 (campania 1982); 6. Nivelul 2 (10); 7, 8. Vechile săpături (1930).

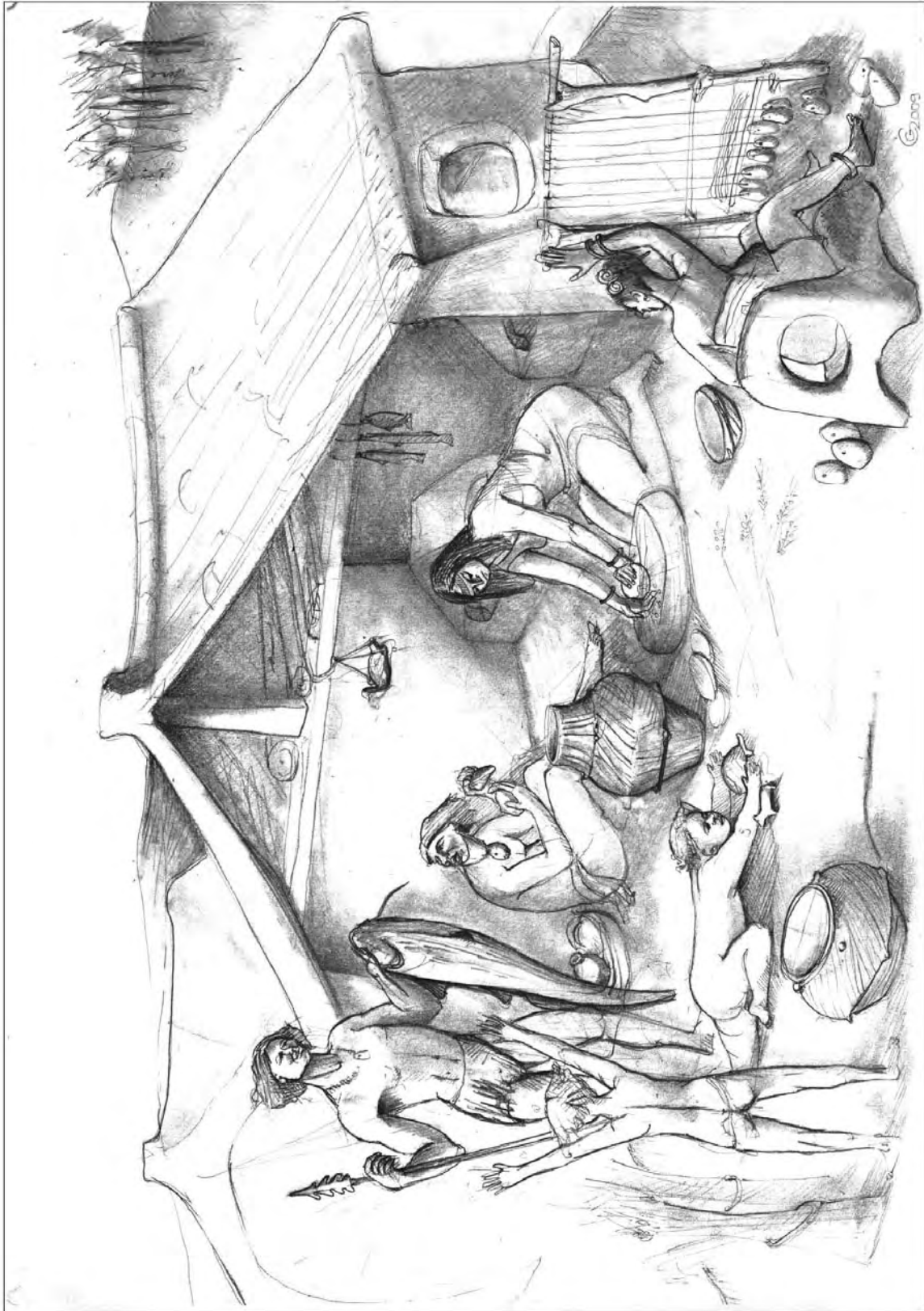

Pl. XIX. 1, 7. Nivelul 1 (11); 2, 4. Nivelul 2 (10); 3. Nivelul 7 (5); 5, 6. *Passim*.

Pl. XX. 1. Nivelul 4 (campania 1982); 2, 4 (a, b). *Passim*; 3, 5, 6. Nivelul 2 (campania 1982); 7. Nivelul 5 (campania 1982); 8. Nivelul 1 (11); 9. Nivelul 3 (9).

Pl. XXI. Scenă de viață cotidiană dintr-o comunitate gumeleșteană.